

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ: Ν.Ο.Π.Ε.
ΤΜΗΜΑ: ΝΟΜΙΚΗΣ**

Υπεύθυνος Καθηγητής: Ανδρέας Δημητρόπουλος

Θέμα: « Προσηλυτισμός»

**Τσουκαλ Παναγιωτα
Α.Μ.: 13401997 11213**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A) Προσηλυτισμός

1. Έννοια

i) Ιστορικά στοιχεία εμφάνισης του φαινομένου του θρησκευτικού προσηλυτισμού. Διάκριση μεταξύ Χριστιανικής Μαρτυρίας και κακόπιστου προσηλυτισμού.....σελ.4

ii) Ένταξη και ιστορική εξέλιξη της απαγόρευσης του προσηλυτισμού στα Ελληνικά Συντάγματα.....σελ.6

iii) Ο προσηλυτισμός κατά το ισχύον Σύνταγμα. Άρθρ. 13 παρ.2
σελ.7

B) Το έγκλημα του προσηλυτισμού σύμφωνα με το άρθρ. 4 α.ν. 1363/1938 όπως τροποποιήθηκε με το άρθρ. 2 του α.ν. 1672/1939...σελ.10

1. Υποκείμενο του εγκλήματοςσελ.12

i) Το έγκλημα από άποψη ηθικής αυτουργίας.....σελ.14

2. Στοιχεία του αδικήματος.....σελ.15

3. Τρόποι πραγμάτωσης της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος του προσηλυτισμού.....σελ.16

i) Ενδεικτική ή περιοριστική απαρίθμηση των μέσων τελέσεως της πράξης; Ανάλυση του όρου «ιδία».....σελ.18

Γ) Έρευνα της συνταγματικότητας του άρθρου 4 παρ. 2 του α.ν. 1363/1938.....σελ.20

1. Το έννομο αγαθό που προστατεύεται με το έγκλημα του προσηλυτισμού.....σελ.20

i) Απαγόρευση του προσηλυτισμού σε βάρος της επικρατούσης θρησκείας ή κάθε «γνωστής» θρησκείας;.....σελ.20

ii) Προστατεύεται η επικρατούσα θρησκεία ή κάποιο ιδιότητα των πιστών της;.....σελ.21

2. Εναρμόνιση της διάταξης 4 παρ.2 α.ν. 1363/1938 με τις συνταγματικές διατάξεις.....σελ.23

i) Έρευνα συμφωνίας με το άρθρο 13 παρ. 2 Σ.....σελ.23	
ii) Έρευνα συμφωνίας με το άρθρο 7 παρ.1 Σ.....σελ.26	
iii) Έρευνα συμφωνίας με το άρθρο 4 παρ. 1Σ.....σελ.27	
iv) Έρευνα συμφωνίας με το άρθρο 5 παρ. 2Σ.....σελ.27	
Δ) Εναρμόνιση της διάταξης 4 παρ. 2 α.ν. 1363/1938 με το άρθρο 9 παρ.1 της Ε.Σ.Δ.Α.....σελ.27	
1. Απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου επί της προσφυγής Κοκκινάκη κατά της Ελλάδος.....σελ.28	
E) Συμπέρασμα.....σελ.37	
Z) Κατάλογος Νομολογίας	
H) Βιβλιογραφία	

Α) ΠΡΟΣΗΛΥΤΙΣΜΟΣ

Πριν από την ανάλυση του άρθρου 13 παρ. 2 εδ. 3 του Σ 1975 που προβλέπει την απαγόρευση του προσηλυτισμού και την προσέγγιση του ζητήματος της συνταγματικότητας του άρθρου 4 παρ.2 α.ν. 1363/38 απαραίτητη κρίνεται η αποσαφήνιση του όρου «προσηλυτισμός» αφού η έννοια με την οποία χρησιμοποιείται σήμερα ο όρος αντιφάσκει με την ετυμολογία του.

1. ΕΝΝΟΙΑ

Προσηλυτισμός σημαίνει προσεταιρισμός, ρυμούλκηση ενός ατόμου στις απόψεις μου με τη διδασκαλία και την πειθώ.¹ Είναι εκείνη η πνευματική αλλά και πρακτική λειτουργία που αποβλέπει στην επιρροή της συνείδησης, κυρίως ως προς το θρησκευτικό της περιεχόμενο. Το ρήμα «προσηλυτίζω» που σημαίνει: «κάνω κάποιον προσήλυτο, οπαδό πειθώ κάποιον να ασπασθεί το θρησκευτικό μου δόγμα, προέρχεται από το επίθετο «προσήλυτος» (από το προσ-έρχομαι) που σημαίνει: ο «αφιχθείς».²

Σήμερα ο όρος «προσηλυτισμός» από την πειστική διάδοση μιας θρησκευτικής διδασκαλίας χρησιμοποιείται για να περιγράψει αποκλειστικά αποδοκιμαζόμενες μορφές κοινωνικής συμπεριφοράς σηματοδοτεί την «δόλια» και μεθοδευμένη προσπάθεια διείσδυσης στη θρησκευτική συνείδηση του ατόμου. Συνδέεται με την χρήση απατηλών υποσχέσεων και αθέμιτων μέσων ενώ για τη διαδικασία που αρχικά απέδιδε, δηλαδή τη μετάδοση της θρησκευτικής διδασκαλίας χρησιμοποιούνται άλλοι όροι όπως μαρτυρία, διδασκαλία, ιεραποστολή.

i) Ιστορικά στοιχεία εμφάνισης του θρησκευτικού προσηλυτισμού. Διάκριση Χριστιανικής Μαρτυρίας και κακόπιστου προσηλυτισμού.

¹ Αναστάσιος Ν. Μαρίνος «Η έννοια του θρησκευτικού προσηλυτισμού κατά το Νέο Σύνταγμα» ΕΛΛΔνη 25 (1984) σελ. 4

² Γιάννης Κατράς «Προσηλυτισμός και Ιεραποστολή» ΕΛΛΔνη (21^{ον}) 1980 σελ. 690 επ.

Η εμφάνιση του φαινομένου του θρησκευτικού προσηλυτισμού³ πηγαίνει πίσω στον ιουδαϊκό κόσμο κατά την εποχή της διασποράς, οπότε υπό την επίδραση του πνεύματος του Διεθνισμού που επικρατούσε μεταξύ των Ιουδαίων, οι οποίοι πρέσβευαν ότι η ιουδαϊκή θρησκεία προορίζεται για όλα τα έθνη, γινόταν προσπάθεια προσεταιρισμού στη θρησκεία αυτή εκείνων από του «εθνικού» οι οποίοι αισθάνονταν εντονότερη την ανάγκη της μονοθεΐας και παρεπιδημούσαν στην Ιερουσαλήμ αποκαλούμενοι «προσήλυτοι».

Αυτή η προσπάθεια προσεταιρισμού και άλλων ατόμων ώστε να αποδεχτούν τις θρησκευτικές πεποιθήσεις του προσηλυτιζόντας είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα όλων σχεδόν των θρησκειών και ιδίως των μονοθεϊστικών, οι οποίες διεκδικούν την μοναδική αλήθεια. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται και στη χριστιανική θρησκεία όπως γίνεται φανερό από τα λόγια του Ιησού: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τα έθνη». Συνεπώς για τον Χριστιανισμό ο προσηλυτισμός ταυτίζεται σε ορισμένο μέτρο, με τη «Χριστιανική Μαρτυρία».

Σε μια προσπάθεια να δώσει τον ορισμό της «Χριστιανικής Μαρτυρίας»⁴ η Μικτή Επιτροπή, που συγκροτήθηκε από το Παγκόσμιο Συμβούλιο των Εκκλησιών που συνήλθε στο Evanston των Η.Π.Α. κατά το έτος 1954, δέχεται ότι Μαρτυρία είναι η ουσιαστική αποστολή και ευθύνη κάθε χριστιανού και κάθε εκκλησίας.

Ο σκοπός της Μαρτυρίας είναι η αποδοχή από όλους τους ανθρώπους της υπέρτατης αυθεντίας του Χριστού και η αληθής μαρτυρία δεν μπορεί παρά να είναι τίμια και ειλικρινής.

Στη συνέχεια η Επιτροπή σε μια προσπάθεια αντιδιαστολής της έννοιας του προσηλυτισμού από αυτή της Χριστιανικής Μαρτυρίας υπογραμμίζει ότι ο προσηλυτισμός είναι η διαφθορά της Μαρτυρίας. Η διαφορά μεταξύ Μαρτυρίας και προσηλυτισμού είναι ζήτημα σκοπού,

³ Αναστάσιος Ν. Μαρίνος «Η έννοια του θρησκευτικού προσηλυτισμού κατά το Νέο Σύνταγμα». Ελλ. Δνη 25 (1984) σελ. 4επ.

⁴ Αναστάσιος Ν. Μαρίνος «Η έννοια του θρησκευτικού Προσηλυτισμού κατά το Νέο Σύνταγμα» Ελλ.Δνη 25 (1984) σελ. 4 επ.

ελατηρίων, πνεύματος και μέσων. Ο προσηλυτισμός και με τον όρο δηλώνεται ο κακόπιστος προσηλυτισμός - συνεπάγεται τη χρήση κάθε λογής αθέμιτων μέσων όπως δωροδοκία, κολακεία, καταπίεση, εκφοβισμό και χαρακτηρίζεται από πνεύμα ανεντιμότητας και ιδιοτέλειας σε αντίθεση με τη Χριστιανική Μαρτυρία που πρέπει να είναι σύμφωνη με το πνεύμα του Ευαγγελίου, απαλλαγμένη από κάθε είδος ηθικό ή ψυχολογικό καταναγκασμό να απέχει από κάθε εκμετάλλευση της ανάγκης ή της αδυναμίας του άλλου ατόμου και να σέβεται απόλυτα το δικαίωμα θρησκευτικής ελευθερίας κάθε ανθρώπου.

Συνεπώς η Χριστιανική Μαρτυρία αντιδιαστέλλεται από την έννοια του «κακόπιστου προσηλυτισμού» και όχι του «απλού προσηλυτισμού» αφού ο όρος «απλός προσηλυτισμός» ταυτίζεται με τη Χριστιανική Μαρτυρία καθώς σημαίνει την με θεμιτά - και μόνον- μέσα προσπάθεια διαδόσεως του θείου λόγου.

ii) Ένταξη και ιστορική εξέλιξη της απαγόρευσης του προσηλυτισμού στα ελληνικά Συντάγματα.

Η απαγόρευση του προσηλυτισμού θεσπίστηκε για πρώτη φορά με το άρθρο 1 του Συντάγματος του 1844 και ύστερα από αξίωση της Ιεράς Συνόδου της Ελλαδικής Εκκλησίας η οποία παραπονιόταν συνεχώς για την έντονη προπαγάνδα που ασκούσε σε βάρος της Ορθόδοξης Εκκλησίας η Ευαγγελική Εκκλησία διαμέσου της Βιβλικής Εταιρίας και κυρίως με τα θρησκευτικά βιβλία «τα οποία είχαν πλημμυρίσει την Ελλάδα».

Το άρθρο 1 του Συντάγματος του 1844 καθόριζε: «Η επικρατούσα θρησκεία εις την Ελλάδα είναι η της ανατολικής Ορθοδόξου του Χριστού Εκκλησίας, πάσα δε άλλη γνωστή θρησκεία είναι ανεκτή, και τα της λατρείας αυτής τελούνται ακωλύτως υπό την προστασίαν των Νόμων, απαγορευομένου του προσηλυτισμού, και πάσης άλλης επεμβάσεως κατά της επικρατούσης θρησκείας».

Η βούληση του συνταγματικού νομοθέτη ήταν να απαγορευτεί ο κακόβουλος προσηλυτισμός κατά της επικρατούσας θρησκείας καθώς η

Ορθοδοξία υφίστατο εκείνη την εποχή συνεχείς επιθέσεις, από ετεροδόξους.

Στα Συντάγματα του 1864 και 1911 επαναλαμβάνεται παρόμοια διάταξη.⁵ Καθίσταται φανερό ότι αυτό που απαγορεύεται είναι μόνο ο προσηλυτισμός που διενεργείται σε βάρος της επικρατούσας θρησκείας, θέση που βρίσκει απήχηση και στο κείμενο του Συντάγματος του 1952 κάτω από την πίεση της Ορθόδοξης Εκκλησίας, παρά τις προσπάθειες που γίνονταν για απαγόρευση του προσηλυτισμού χωρίς διατήρηση. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί το Σύνταγμα του 1927 στο οποίο η απαγόρευση του προσηλυτισμού συνδέθηκε με την ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης.

Το άρθρο 1 παρ.4 εδ. β' του Συντάγματος του 1927 προέβλεψε την απαγόρευση του προσηλυτισμού, χωρίς όμως να την εξαρτά από την κατεύθυνση των πράξεων του προσηλυτισμού κατά της επικρατούσας ή κατά άλλης γνωστής θρησκείας.

iii) Ο προσηλυτισμός κατά το ισχύον Σύνταγμα⁶

Το ισχύον Σύνταγμα του 1975 στο άρθρο 13 παρ.2 ορίζει ότι ο «προσηλυτισμός απαγορεύεται». Η σχετική διάταξη δεν περιλαμβάνεται στο Τμήμα «περί επικρατούσας θρησκείας» αλλά στο δεύτερο μέρος «περί ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων» και ειδικότερα στο άρθρο 13 που κατοχυρώνει την ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης, των γνωστών θρησκειών και της λατρείας τους. Από αυτά γίνεται σαφές, ότι η απαγόρευση του προσηλυτισμού στο σημερινό Σύνταγμα δεν κατατείνει στην προστασία της επικρατούσας θρησκείας, αλλά γενικά, άσχετα με το ποια είναι η θιγόμενη θρησκεία στη συγκεκριμένη περίπτωση στην προστασία της θρησκευτικής συνείδησης.

Υπό το Σύνταγμα του 1975 απαγορεύεται ο προσηλυτισμός μεταξύ των «πιστών» όλων των γνωστών θρησκειών, ως πράξη που προσβάλλει το ατομικό δικαίωμα της ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης. Η

⁵ Ανδρέας Λοβέρδος «Προσηλυτισμός» 1986 εκδόσεις Σάκκουλα

⁶ Ν.Κ. Ανδρουλάκης «Το αξιόποιο του Προσηλυτισμού και η συνταγματικότητα του» ΝοΒ 1986 σελ. 1031

συνταγματική αποδοκιμασία του προσηλυτισμού δεν εξαρτάται από τη διάκριση της επικρατούσας από τις λοιπές γνωστές θρησκείες. Παρέχει γενική συνταγματική προστασία στην απόλαυση ενός ατομικού δικαιώματος υποκείμενα του οποίου μπορούν να είναι τόσο οι πιστοί μιας γνωστής θρησκείας όσο και εκείνοι που δεν ομολογούν καμία θρησκευτική πίστη.

Με δεδομένο δηλαδή, το θετικό αλλά και το αρνητικό περιεχόμενο της ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης κατοχυρώνεται με το άρθρο 13 παρ.1 και παρ.2 του ισχύοντος Συντάγματος ένα ατομικό δικαίωμα το οποίο απολαμβάνουν όλοι οι πολίτες ανεξάρτητα αν αποδέχονται ένα θρησκευτικό δόγμα ή όχι και αδιάφορα αν το θρησκευτικό δόγμα που αποδέχονται είναι το «επικρατούν».⁷

Προσηλυτισμό με την έννοια του ισχύοντος Συντάγματος⁸ δεν διαπράττει αυτός που απλώς διακηρύσσει τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις ή ομολογεί την πίστη του, όσο δημόσια κι αν είναι αυτή η εκδήλωση. Η διακήρυξη αυτή αποτελεί άσκηση της ελευθερίας της θρησκευτικής συνειδήσεως, την οποία δεν περιορίζει η απαγόρευση του προσηλυτισμού.

Προσηλυτισμό με την έννοια του Συντάγματος δεν διαπράττει ούτε όποιος απλώς μεταπίθεται έναν άλλο να αλλάξει θρησκευτικές πεποιθήσεις. Ούτε απαγορεύεται το κήρυγμα και η ιεραποστολή προς αλλοδόξους ή άθρησκους. Η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας που κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα, η ελεύθερη ανταλλαγή και ο πλουραλισμός ιδεών που το διέπουν, καθώς και η προσχώρηση της Ελλάδας στις διεθνείς κατοχυρώσεις των ατομικών δικαιωμάτων δεν θα συμβιβαζόταν με μια τέτοια ανελεύθερη ερμηνεία της συνταγματικής απαγορεύσεως του προσηλυτισμού.

Για να χαρακτηριστεί η ανθρώπινη συμπεριφορά ως προσηλυτισμός θα πρέπει να χρησιμοποιεί **αθέμιτα μέσα**.⁹

⁷ Ανδρέας Λοβέρδος «Προσηλυτισμός» 1986 Εκδόσεις Σάκκουλα σελ. 41

⁸ Π.Δ. Δαγτόγλου «Συνταγματικό Δίκαιο. Ατομικά Δικαιώματα» Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα

⁹ Ανδρέας Δημητρόπουλος «Συνταγματικά Δικαιώματα» Έκδοση Απρίλιος 2004

Το στοιχείο αυτό διακρίνει τον προσηλυτισμό, ως παράνομη συμπεριφορά, από το νόμιμο θρησκευτικό προσεταιρισμό, ο οποίος αποτελεί προσπάθεια μεταβολής των θρησκευτικών πεποιθήσεων των άλλων μόνο όμως με θεμιτά, με νόμιμα μέσα. Κατά το Σύνταγμα δεν απαγορεύεται η μεταβολή του θρησκευτικού δόγματος εφόσον γίνεται μέσα στο πλαίσιο της ελεύθερης ανταλλαγής γνώμων και επιχειρημάτων. Η εξωτερίκευση των θρησκευτικών πεποιθήσεων και η χρήση του θρησκευτικού λόγου όχι μόνο για να διακηρυχθεί η θρησκευτική ταυτότητα του δηλούντος αλλά και για θρησκευτικούς σκοπούς, για να μεταπεισθούν δηλαδή αλλόθρησκοι, αλλόδοξοι ή άθρησκοι κατοχυρώνεται συνταγματικά εφόσον εμπίπτει στο περιεχόμενο της θρησκευτικής συνείδησης. Αθέμιτη είναι η προσέγγιση όταν για τη μεταβολή της θρησκευτικής συνείδησης χρησιμοποιούνται διάφορες παροχές ή υποσχέσεις για παροχές υλικές ή ηθικές καθώς και όταν επιχειρείται από την πλευρά του προσηλυτίζοντος η εκμετάλλευση της ανάγκης, της απειρίας, της πνευματικής αδυναμίας ή της κουφότητας του άλλου. Αθέμιτα είναι τα μέσα, τα οποία θα συνιστούσαν εκβίαση ή απάτη αν με αυτά επιδιωκόταν παράνομο περιουσιακό όφελος.

B) Το έγκλημα του προσηλυτισμού σύμφωνα με το άρθρο 4 α.ν. 1363/1938 όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 2 του α.ν. 1672/1939.

Το έγκλημα του προσηλυτισμού αρχικά τυποποιήθηκε στο άρθρο 198 ΠΝ σύμφωνα με το οποίο:¹⁰

« Αιρεσιώται, οίτινες προσπαθούν διάθεμίτων μέσων να διαδώσωσιν ή να καταστήσωσιν επικρατείς τους θρησκευτικός των δόξας, κηρύττουσιν επί δημοσίων τόπων, ερεθίζουσι τους οπαδούς των εις εχθροπάθειαν κατά των ετεροδοξούντων, ή τους εμποδίζουσιν από του να συγκοινωνώσι μετ' άλλων, ή εναντίον κυβερνητικής απαγορεύσεως, ζητούν να διαστέλλωσιν εαυτούς και τα μέλη της αιρέσεως των δί' εξωτερικών γνωρισμάτων τιμωρούνται...».

Μια πρώτη υποτύπωση της σημερινής μορφής του εγκλήματος βρίσκουμε στον α.ν. 117 της 15/18 Σεπτ. 1936 «περί μέτρων προς καταπολέμησιν του κομμουνισμού και των εκ τούτου συνεπειών» («Τιμωρείται δια φυλακίσεως...1) Πάς όστις εγγράφως προφορικώς ή καθ' οιονδήποτε άλλον τροπον, αμέσως ή εμμέσως επιδιώκει την διάδοσιν... και θρησκευτικών συστημάτων τεινόντων εις την ανατροπήν... ως και ο προσηλυτίζων εις τας θεωρίας, ιδέας και συστήματα ταύτα καθ' οιονδήποτε τρόπον» άρθρο Ι.Κώδιξ Νόμων 1936 σ. 783).

Στο ίδιο νοηματικό πλαίσιο ποινικής προστασίας βρίσκεται και ο α.ν. 1075 της 9/11 Φεβρ. 1938 « περί μέτρων ασφαλείας του κοινωνικού καθεστώτος και προστασίας των πολιτών» που τροποποίησε τον α.ν. 117/1936 και σε συνδυασμό με το άρθρο 198 ΠΝ χρησιμοποιήθηκε για την άσκηση ποινικής δίωξης εναντίον των χιλιοστών.

Τον ίδιο χρόνο εκδίδεται ο α.ν. 1363/1938 «περί κατοχυρώσεως διατάξεων των άρθρων 1 και 2 του Συντάγματος του 1911» που ανήγαγε τον προσηλυτισμό σε αυτοτελή μορφή εγκληματικής συμπεριφοράς. Ένα χρόνο αργότερα ο α.ν. 1363/1938 τροποποιήθηκε με το άρθρο 2 του αναγκαστικού νόμου του 1672. Η τροποποίηση δεν αφορούσε τόσο σε

¹⁰ Γεώργιος Α. Πούλης «Το έννομο αγαθό που προστατεύεται με το έγκλημα του προσηλυτισμού» Ποινικά Χρονικά ΛΓ' (1983) σελ. 222 επ.

ζητήματα ουσιαστικής διαφοροποίησης της περιγραφής της νομοτυπικής μορφής του σχετικού με το προσηλυτισμό εγκλήματος, αλλά αποσαφήνισε απλώς το προηγούμενο άρθρο 4 του α.ν. 1363/1938. Οι σχετικές με τον προσηλυτισμό διατάξεις του α.ν. 1363/38 με την τροποποίηση τους έχουν ως εξής:.....

α) Άρθρο 4 του α.ν. 1363/1938: «Προσηλυτισμός είναι πάσα διαβία ή απειλών ή αθεμίτων μέσων ή δια παροχών ή δί'υποσχέσεων περί χρηματικών ή άλλης φύσεως παροχών, δια μέσων και υποσχέσεων απατηλών, δί'επιδαψιλεύσεως ηθικής και υλικής περιθάψεως, δια καταχρήσεως της απειρίας ή εμπιστοσύνης ή δί'εκμεταλλεύσεως της ανάγκης ή της πνευματικής κουφότητας και εν γένει η καθ'οιονδήποτε τρόπον άμεσος ή έμμεσος επιτυχάνουσα ή μη προσπάθεια ή απόπειρα προς διείδυσιν εις την θρησκευτικήν συνειδησιν ετεροδόξων ανηλικών ή ενηλικών επί σκοπώ συνειδητής ή ασυνειδήτου μεταβολής του περιεχομένου της θρησκευτικής αυτών συνειδήσεων τ.ε. της θρησκευτικής των πίστεως και προσαρμογής αυτών προς τας ιδέας ή πεποιθήσεις του προσηλυτιζοντος».

β) Άρθρο 5 εδ. β': «Έλληνες υπήκοοι, υποπίπτοντες εις το υπό του άρθρου 4 του παρόντος προβλεπόμενον αδίκημα, διωκόμενον αυτεπαγγέλτως εισάγονται δί'απ'ευθείας κλήσεως ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου και τιμωρούνται δια χρηματικής ποινής μέχρι πενήκοντα χιλιάδων δραχμών και δια φυλακίσεως μετά την έκτισιν της οποίας υποβάλλονται εις αστυνομικήν επιτήρησιν, ης η διάρκεια καθορίζεται δια της καταδικαστικής αποφάσεως».

γ) Άρθρο 2 παρ. 1 του α.ν. 1672/1939: «Ο ενεργών προσηλυτισμόν τιμωρείται δια φυλακίσεως και χρηματικής ποινής χιλίων μέχρι πενήκοντα χιλιάδων δραχμών, έτι δε και δί'αστυνομικής επιτηρήσεως, ης η διάρκεια από εξ μηνών μέχρις ενός έτους ορίζεται δια της καταδικαστικής αποφάσεως».

«Μετατροπή της ποινής φυλακίσεως εις χρηματικήν ποινήν δεν επιτρέπεται».

δ) Άρθρο 2 παρ.2 του α.ν. 1672/1939: « Προσηλυτισμός ίδια είναι η δια πάσης φύσεως παροχών ή δί'υποσχέσεως τοιούτων ή άλλης ηθικής ή υλικής περιθάψεως δια μέσων απατηλών, δια καταχρήσεως της απειρίας ή εμπιστοσύνης ή δί'εκμεταλλεύσεως της ανάγκης, της πνευματικής αδυναμίας ή κουφότητος άμεσος ή έμμεσος προσπάθεια προς διείσδυσιν εις τη θρησκευτικήν συνείδησιν ετεροδόξων επί σκοπώ μεταβολής του περιεχομένου αυτής».

1. Υποκείμενο του εγκλήματος

Υποκείμενο του εγκλήματος του προσηλυτισμού με την έννοια του άρθρου 4 α.ν. 1363/38 ¹¹ μπορεί να είναι οποιοσδήποτε και όχι μόνο θρησκευτικός λειτουργός ή μέλος θρησκευτικής κοινότητας ή άλλος στέλεχος της θρησκείας υπερ της οποίας επιχειρείται ο προσηλυτισμός. Μάλιστα, καθώς καμία αντίθετη ένδειξη δεν προκύπτει από τη διάταξη του νόμου και άθεος μπορεί να διενεργεί προσηλυτισμό υπερ της αθείας. Και αυτό γιατί ο νόμος κάνει αναφορά σε προσπάθεια διείσδυσης στη θρησκευτική συνείδηση τρίτου με σκοπό την μεταβολή του περιεχομένου της γενικά και όχι ειδικά περί μεταβολής των θρησκευτικών πεποιθήσεων του δέκτη του προσηλυτισμού από τη μία στην άλλη θρησκεία.

Από τη γενική διατύπωση της υπό εξέταση διατάξεως προκύπτει ότι η διενέργεια προσηλυτισμού είναι αξιόποινη και όταν επιδιώκεται ο προσηλυτισμός υπερ άλλου είδους δοξασιών όπως είναι για παράδειγμα η λατρεία του σατανά ή οι ειδωλολατρικές δοξασίες. Συνεπώς κανένα πρόσωπο δεν μπορεί αποκλεισθεί από υποκείμενο του συγκεκριμένου εγκλήματος.

Ζήτημα γεννάται στο σημείο αυτό σχετικά με το αν είναι αξιόποινος ο προσηλυτισμός όταν ο διενεργών τον προσηλυτισμό αποτελεί πιστό της επικρατούσας θρησκείας. Μπορεί υποκείμενο του εγκλήματος να αποτελέσει ο οπαδός της Ανατολικής Ορθοδόξου του

¹¹ Γ. Η Κρίππας «Το έγκλημα του προσηλυτισμού ίδια από απόψεως Ηθικής Αυτουργίας» Ποιν. Χρ. Α (1980) σελ. 313 επ.

Χριστού Εκκλησίας, όταν προσπαθεί να προσηλυτίσει τον πιστό κάποιας άλλης θρησκείας;

Στη θεωρία έχουν υποστηριχτεί και οι 2 απόψεις. Ο Χριστοφορίδης¹² και ο Κρίππας υποστηρίζουν ότι ο προσηλυτισμός που τελείται υπέρ της επικρατούσης θρησκείας δεν είναι αξιόποινος ενόψει του άρθρου 3 του Συντάγματος 1975, καθόσον αν απαγορευτεί ο προσηλυτισμός υπέρ της επικρατούσης θρησκείας αυτό θα αντίκειται ευθέως στην Αγία Γραφή την οποίας το άρθρο 3 απαγορεύει ακόμα και την σε άλλο γλωσσικό τύπο απόδοση. Την αντίθετη άποψη υποστηρίζουν ο Μαρίνος¹³ και ο Κατράς.¹⁴

Αντικείμενο του εγκλήματος του προσηλυτισμού (προσηλυτιζόμενος) μπορεί να είναι οποιοσδήποτε οποιανδήποτε θρησκεία κι αν πρεσβεύει (γνωστή ή επικρατούσα). Από απόψεως πνευματικής κατάστασης ο προσηλυτιζόμενος μπορεί να είναι πρόσωπο άπειρο, να χαρακτηρίζεται από πνευματική αδυναμία, κουφότητα ή να είναι ανήλικος, αρκεί βέβαια ο προσηλυτιζόμενος να τελεί σε τέτοια διανοητική κατάσταση, ώστε να είναι επιδεκτικός μεταβολής των θρησκευτικών του πεποιθήσεων.

Όσον αφορά τον δέκτη της προσηλυτιστικής πράξης αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τον Πούλη πρέπει υποχρεωτικά να έχει ασπασθεί κάποιο θρησκευτικό δόγμα, να έχει εξωτερικεύσει τη χλιαρή έστω πίστη του.

«Οι άθεοι και οι άθρησκοι ούτε προσηλυτίζουν ούτε προσηλυτίζονται με την έννοια του άρθρου 4 του α.ν. 1363/1938»¹⁵. Γράφει χαρακτηριστικά ότι το έννομο αγαθό που προστατεύεται με την απαγόρευση του προσηλυτισμού είναι η ελευθερία της βούλησης για

¹² Χριστόφορος Χριστοφορίδης «Προσηλυτισμός υπέρ την επικρατούσης θρησκείας» ΕλλΔνη (22^{ον}) 1981 σελ. 10 επ.

¹³ Αναστάσιος Μαρίνος «Η Έννοια του θρησκευτικού προσηλυτισμού κατά το Νέο Σύνταγμα» Ελλ. Δνη 25 (1984) σελ. 4 επ.

¹⁴ Γ. Κατράς «Προσηλυτισμός και Ιεραποστολή» ΕλλΔνη (21^{ον}) 1980 σελ. 690 επ.

¹⁵ Γ. Πούλης «Το έννομο αγαθό που προστατεύεται με το έγκλημα του προσηλυτισμού Ποιν. Χρ. ΔΓ' (1983) σελ. 222 ε.

εμμονή και μεταβολή της θρησκευτικής πίστης και όχι η αντίληψη για την πίστη.

1) Το έγκλημα από άποψη ηθικής αυτουργίας.¹⁶

Εφόσον η πράξη του προσηλυτισμού είναι αξιόποινη και όταν η προσπάθεια διεισδύσεως λαμβάνει χώρα έστω και εμμέσως θα πρέπει να δεχτούμε ότι ο δράστης δεν αποκλείεται να διενεργεί τον προσηλυτισμό και δια ενδιαμέσου προσώπου. Σ' αυτή την περίπτωση δράστης δεν είναι μόνο το πρόσωπο που συλλαμβάνεται επ' αυτοφώρω ή που καταγγέλλεται ως διενεργών τον προσηλυτισμό αλλά και το πρόσωπο (ή τα πρόσωπα) που απλώς στρατολογούν οπαδούς, τους εκπαιδεύουν τους καθοδηγούν και τους αποστέλλουν προς όλα τα σημεία με σκοπό να προσηλυτίσουν αόριστο αριθμό ετεροδόξων. Το πρόσωπο αυτό που κατά κάποιο τρόπο μεθοδεύει «αφ' ύληψού» τη διενέργεια του προσηλυτισμού από οποιονδήποτε τρίτο οπαδό του, ακόμα κι αν δεν θεωρηθεί και ο ίδιος φυσικός αυτουργός του εγκλήματος θα πρέπει οπωσδήποτε να θεωρηθεί ηθικός αυτουργός. Ως ηθικός αυτουργός θα πρέπει να τιμωρηθεί καθώς στο πρόσωπό του συντρέχουν οι ιδιότητες του άρθρου 46 παρ. 1 ΠΚ, ήτοι αυτός προκάλεσε σε κάποιον άλλο (αυτόν που διενεργεί άμεσα τον προσηλυτισμό) εκ προθέσεως την απόφαση να εκτελέσει μια άδικη πράξη. Μάλιστα αυτός θα ευθυνόταν οπωσδήποτε ακόμα κι αν ο διενεργών αμέσως τον προσηλυτισμό ήταν π.χ. ακαταλόγιστος (βλ. άρθρο 48 ΠΚ) οπότε και θα ήταν ο μοναδικός αυτουργός.

Πέρα όμως από τις περι ηθικής αυτουργίας διατάξεις του Ποινικού Κώδικα με βάση τη διάταξη 4 α.ν. 1363/38 χωρεί η τιμώρηση του προσώπου αυτού και ως φυσικού αυτουργού καθώς ο νόμος ορίζει ότι τιμωρείται και η έμμεση προσπάθεια διείσδυσης στην θρησκευτική συνείδηση.

Αξίζει ωστόσο να αναφερθεί ότι η δικαστική πρακτική περιορίζεται στην τιμώρηση του αμέσως διενεργούντος τον προσηλυτισμό.

¹⁶ Γ. Η. Κρίππας «Το έγκλημα του προσηλυτισμού ίδια από απόψεως Ηθικής Αυτουργίας» Ποιν. Χρ. Λ' (1980) σελ. 313 επ.

2) Στοιχεία του αδικήματος

Σύμφωνα με το άρθρο 4 α.ν. 1363/1938 προσηλυτισμό διενεργεί εκείνος που άμεσα ή έμμεσα προσπαθεί να διεισδύσει στη θρησκευτική συνείδηση ετεροδόξου, σκοπώντας τη μεταβολή του περιεχομένου της χρησιμοποιώντας «ιδία» πάσης φύσεως παροχές ή υποσχέσεις τέτοιων παροχών ή άλλης ηθικής ή υλικής περιθάλψης δια μέσων απατηλών δια καταχρήσεως της απειρίας ή της εμπιστοσύνης ή δια εκμεταλλεύσεως της ανάγκης της πνευματικής αδυναμίας ή της κουφότητας του προσηλυτιζομένου.

Ο νομοθέτης χρησιμοποιώντας τη λέξη «προσπάθεια» ανήγαγε σε αυτοτελές έγκλημα την απόπειρα προσηλυτισμού και κατέστησε έτσι αξιόποινη τη συμπεριφορά του δράστη ανεξάρτητα αν επέλθει ή όχι το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Επίσης σύμφωνα με το άρθρο 43 του ΠΚ και η απρόσφορη απόπειρα τιμωρείται, δηλαδή και όταν ακόμη η πράξη εκτελείται μέσο ή κατά αντικείμενου τέτοιας φύσης ώστε να αποβάνει απολύτως αδύνατη η τέλεση του εγκλήματος ενώ αποκλείεται η απόπειρα της απόπειρας.

Η υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος εμφανίζεται «διογκωμένη» περιλαμβάνει το βασικό δόλο και τον πρόσθετο. Ο βασικός δόλος αναλύεται στη γνώση και θέληση του δράστη ότι με τα μέσα (ή το μέσο) που αναφέρει ο νόμος (π.χ. υλική περιθάλψη) προσπαθεί να διεισδύσει στη θρησκευτική συνείδηση του θύματος, να επηρεάσει το θρησκευτικό του συνειδός. Ο πρόσθετος δόλος περιλαμβάνει το σκοπό του δράστη να μεταβάλλει το περιεχόμενο της θρησκευτικής συνείδησης του θύματος. Πρόκειται συνεπώς για έγκλημα σκοπού. Εξάλλου, εφόσον τιμωρείται η απόπειρα ως τελειωμένο έγκλημα είναι έγκλημα υπερχειλούς αντικειμενικής υπόστασης.

3) Τρόποι πραγμάτωσης της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος του προσηλυτισμού.

Στη θεωρία υποστηρίχτηκε η άποψη ότι στο άρθρο 4 α.ν. 1363/38 ο προσηλυτισμός ορίζεται και στη συνέχεια έχουμε ενδεικτική απαρίθμηση των μέσων τέλεσής του. Έτσι η άμεση ή έμμεση προσπάθεια για διείσδυση στη θρησκευτική συνείδηση του ετεροδόξου θεωρήθηκε ορισμός της πράξης ενώ οι αναφορές του νόμου για παροχές εκμετάλλευση ανάγκης κλπ. Θεωρήθηκαν τα μέσα τέλεσης της πράξης.

Σύμφωνα με τον Πούλη αυτό είναι λάθος γιατί ο νομοθέτης χρησιμοποιεί μερικές φορές ενδεικτική απαρίθμηση μέσων τέλεσης της πράξης αφού προηγουμένως στο κείμενο του νόμου θέσει τη δηλωτική του εγκλήματος πράξη. Αυτό όμως δεν συμβαίνει με τον προσηλυτισμό γιατί η άμεση ή έμμεση προσπάθεια για διείσδυση στη θρησκευτική συνείδηση ετεροδόξων δεν είναι νομικά άδικη πράξη. Αντίθετα αποτελεί πράξη που επιτρέπει το Σύνταγμα (βλ. άρθρο 14 παρ.1). Κατά συνέπεια την πράξη που αποτελεί τη βάση του εγκλήματος πρέπει να την αναζητήσουμε στη δόση παροχών, την εκμετάλλευση της ανάγκης κλπ στα στοιχεία δηλαδή εκείνα που συνθέτουν μαζί με την προσπάθεια διείσδυσης την ενιαία πράξη και παράλληλα συνιστούν την ειδοποιό διαφορά του αξιόποινου από τον μη αξιόποινο προσηλυτισμό.

Αρα αξιόποινος προσηλυτισμός είναι η προσπάθεια διείσδυσης στη συνείδηση του ετεροδόξου όταν γίνεται με δόση παροχών εκμετάλλευση της ανάγκης κλπ. Το έγκλημα είναι υπαλλακτικώς μικτό, οπότε θα πρέπει κάθε φορά για να συνθέσει την έννοια της αξιόποινης πράξης ο δικαστής να επισημάνει στη συμπεριφορά του δράστη, αρχικά την προσπάθεια διείσδυσης, ύστερα τη δόση παροχών εκμετάλλευση ανάγκης κλπ και βρίσκοντας την αιτιακή πλοκή των παραπάνω να αποφαινεται αν έχουμε την μία ενιαία πράξη που υπάγεται στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος.

Στο σημείο αυτό οφείλουμε να σημειώσουμε ότι στη σύγχρονη θεωρία έχουν υποστηριχτεί οι εξής τρόποι ερμηνείας της υπό κρίσιν

διατάξεως. Ο Χριστοφορίδης¹⁷ υποστηρίζει ότι το άρθρο 4 του α.ν. 1363/38 ποινικοποιεί και την διαθεμιτών μέσων απόπειρα διεισδύσεως στη θρησκευτική συνείδηση άλλου ο Μαρίνος¹⁸ ότι τα μη κατονομαζόμενα στη διάταξη πρόσφορα για τον προσηλυτισμό μέσα θα πρέπει να αναζητηθούν στον ίδιο λογικά και νοητικά χώρο με τα ενδεικτικά αναφερόμενα να είναι δηλαδή και αυτά ανήθικα και ανέντιμα, άποψη με την οποία συμφωνεί κι ο Κρίππας¹⁹.

Τέλος ο Σιδέρης²⁰ υποστηρίζει ότι το έγκλημα στοιχειοθετείται με προσπάθεια διείσδυσης με ένα από τα μέσα που αναφέρει ο νόμος και μόνον με αυτά.

Η προσπάθεια για διείσδυση αναγκαία προϋποθέτει, όπως η αρχή εκτέλεσης στο άρθρο 42 παρ.1 ΠΚ, μια μερική πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης, την αρχή δηλαδή μιας προσβολής του εννόμου αγαθού. Αρχή εκτέλεσης της διείσδυσης η προσπάθεια για διείσδυση είναι η πράξη που αιτιακά προκαλεί την τροπή της συνείδησης του θύματος.²¹

Τροπή της συνείδησης σημαίνει ότι το θύμα κλονίστηκε, άρχισε να αμφιβάλλει για τις δικές του θρησκευτικές πεποιθήσεις, τουλάχιστον προβληματίστηκε για την αλήθεια των θρησκευτικών πεποιθήσεων του δράστη. Εκτροπή είναι η μεταβολή του περιεχομένου της συνείδησης του θύματος μετά την τροπή της. Συνεπώς αν το πρόσωπο στο οποίο απευθύνθηκε ο δράστης ούτε άκουσε, ούτε συζήτησε μαζί του, σημαίνει ότι δεν επήλθε τροπή της συνείδησης του και άρα δεν υπάρχει καν αρχή εκτέλεσης της διείσδυσης ή προσπάθεια για διείσδυση.

¹⁷ Χριστόφορος Χριστοφορίδης «Προσηλυτισμός υπέρ της επικρατούσης θρησκείας» ΕΛΛΔνη (22^{ον}) 1981 σελ. 10επ.

¹⁸ Αναστάσιος Μαρίνος « Η έννοια του θρησκευτικού προσηλυτισμού κατά το Νέο Σύνταγμα» ΕΛΛΔνη 25 (1984)

¹⁹ Κρίππας Γ.Η. « Το έγκλημα του προσηλυτισμού ίδια από αποψεως ηθικής αυτουργίας» Ποιν. Χρ. Λ' (1980) σελ. 313 επ

²⁰ Χρήστος Σιδέρης «Οι τρόποι πραγμάτωσης της αντικειμενικής υποστάσεως του εγκλήματος του προσηλυτισμού» Ποιν. Χρ. ΜΓ' σελ. 16 επ.

²¹ Γ. Α. Πουλής «Νομοθετικά Κείμενα Εκκλησιαστικού Δικαίου. Αθήνα -Θεσσαλονίκη 2000 σελ. 230επ.

1) Ενδεικτική ή αποκλειστική απαρίθμηση των μέσων τέλεσης της πράξης; Ανάλυση του όρου «ιδία».

Στη θεωρία έχουν υποστηριχτεί τουλάχιστον 3 τρόποι ερμηνείας της διατάξεως 4 α.ν. 1363/38. Ο Χριστοφορίδης υποστηρίζει ότι το άρθρο 4 αν 1363/38 ποινικοποιεί και την δια θεμιτών μέσων απόπειρα διεισδύσεως στη θρησκευτική συνείδηση του θύματος. Ο Μαρίνος δέχεται ότι τα μη κατονομαζόμενα στη διάταξη πρόσφορα για προσηλυτισμό μέσα πρέπει να είναι κι αυτά, ανήθικα και ανέντιμα και να εμπίπτουν στον ίδιο λογικά και νοητικά χώρο με τα ενδεικτικά αναφερόμενα. Με την άποψη αυτή συμφωνεί κι ο Κρίππας ενώ ο Χ. Σιδέρης υποστηρίζει ότι το έγκλημα στοιχειοθετείται με προσπάθεια διείσδυσης με ένα από τα μέσα που αναφέρει ο νόμος και μόνο με αυτά.²²

Κατά τη χρονική περίοδο του 1975 γίνεται δεκτό από τη νομολογία του ΑΠ ότι η λέξη «ιδία» αναφέρεται στα μέσα πραγματώσεως του εγκλήματος (απατηλά μέσα, κατάχρηση της απειρίας ή της εμπιστοσύνης κ.ο.κ.) τα οποία ενδεικτικώς και όχι περιοριστικώς αναφέρονται στο νόμο. Ο Άρειος Πάγος μπορεί να αναφέρει ανελλιπώς ένα από τα μέσα διαπράξεως του εγκλήματος που μνημονεύει το άρθρο 4 σε όλες τις αποφάσεις²³ στις οποίες δέχεται ότι τα κατώτερα δικαστήρια ορθώς έκριναν ότι συνέτρεχε ποινική ευθύνη του κατηγορουμένου. Οι περισσότερες όμως από τις αποφάσεις αυτές μνημονεύουν απλώς τα μέσα πραγματώσεως του εγκλήματος του άρθρου 4 χωρίς κατ'ανάγκη να τα συνδυάζουν με συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά. Εξαιρέση αποτελούν η ΑΠ 1155/1975 και η ΑΠ 1304/1982 η οποία αναιρεί απόφαση Εφετείου επειδή δεν «εξηγεί διότι η φορτική διδασκαλία των δοξασιών της αιρέσεως των μαρτύρων του Ιεχωβά ή η επί ελαχίστου τιμήματι διανομή των αναφερομένων εντύπων της αιρέσεως, ταύτης απετέλεσαν εις την προκειμένην περίπτωσην, αν και μη διαλαμβανόμεναι εις την προπαρατεθείσαν και δίδουσαν την έννοια του προσηλυτισμού

²² Βλέπε υποσημ. 18-21 ανωτέρω.

²³ ΑΠ 1035/1975, 840/1986 και 704/1988

διάταξη, τρόπους - μέσα προς διεισδυσιν εις την θρησκευτικήν συνείδησιν των αναφερομένων προσηλυτιζομένων».

Αμετάβλητη παραμένει μετά το 1975 η θέση της νομολογίας²⁴ στο ερώτημα τι θα πρέπει να γίνει δεκτό όσον αφορά την φύση των μη ρητά κατονομαζόμενων στη διάταξη τρόπων επηρεασμού των θρησκευτικών πεποιθήσεων άλλου. Έχει κριθεί ότι το έγκλημα μπορεί να συντελεστεί «δί'οιουδήποτε τρόπου» διεισδύσεως. Η πρόσφατη νομολογία είναι γεμάτη από περιπτώσεις όπου ο ΑΠ εμφανίζεται να θεωρεί ως κύριο τρόπο πραγματώσεως του εγκλήματος τη δωρεάν διανομή βιβλίων ή εντύπων²⁵ την έντεχνη διδασκαλία²⁶ τις επίμονες ή φορτικές παραινέσεις²⁷ και την επίμονη ανάπτυξη δοξασιών.

Άρα ο Α.Π. δέχεται η απαρίθμηση των μέσων πραγματώσεως του εγκλήματος στο άρθρο 4 του αν 1363/38 είναι ενδεικτική και όχι εξαντλητική και δεν φαίνεται να αποκλείει το ενδεχόμενο διαπράξεως του εγκλήματος από πρόσωπα που επιχειρούν να διεισδύσουν στη συνείδηση άλλου χρησιμοποιώντας απολύτως θεμιτά μέσα.

Σε σειρά αποφάσεων ο Α.Π στηρίζεται στο χαμηλό μορφωτικό επίπεδο του υποψηφίου προσηλύτου για να συμπεράνει απειρία, πνευματική αδυναμία και κουφότητα²⁸. Σε άλλη απόφαση όμως ρητά αποδέχεται ότι η απλοϊκότητα και η έλλειψη μορφώσεως δεν αρκούν για να προσδώσουν στο δέκτη της προσηλυτιστικής πράξης τον χαρακτηρισμό του κούφου.²⁹ Εκδίδονται διαμετρικά αντίθετες αποφάσεις αναφορικά με σχεδόν πανομοιότυπα πραγματικά περιστατικά. Η ΑΠ 1155/1978 αναιρεί απόφαση Πλημμελειοδικείου στην οποία γίνεται δεκτό ότι η μετά φορτικότητα προσφορά δωρεάν εντύπων σε απλοϊκό και αμόρφωτο βοσκό και η έντεχνη διδασκαλία συνιστά προσηλυτισμό. Ενώ στην 1035/1975 γίνεται δεκτό ότι το εν λόγω αδίκημα

²⁴ Στέφανος Σταύρου «ο προσηλυτισμός και το δικαίωμα στη θρησκευτική ελευθερία» Ποιν. Χρ. ΜΓ' σελ. 965 επ.

²⁵ ΑΠ 1035/1975 και 840/1986 ΑΠ

²⁶ ΑΠ 840/1986

²⁷ ΑΠ 840/1986

²⁸ ΑΠ 1035/1975

²⁹ ΑΠ 1155/1978

στοιχειοθετείται δια της επίμονης ή έντεχνης αναπύξεως δοξασιών και της παραδόσεως εντύπου σε ποιμένα μικρής εκπαιδεύσεως.

Γ) Έρευνα της συνταγματικότητας του άρθρου 4 α.ν. 1363/38

1. Το έννομο αγαθό που προστατεύεται με το έγκλημα του προσηλυτισμού.

Όπως συνάγεται από τον τίτλο του α.ν. 1363/38 νομοθετικός λόγος της εισαγωγής του ήταν η κατοχύρωση των διατάξεων του άρθρου 1 και 2 του Συντάγματος του 1911, ιδίως με την ποινικοποίηση τους. Το άρθρο 4 παρ.1 του παραπάνω νόμου καθιέρωνε ποινική κύρωση της διάταξης του άρθρου 1 εδ. β' του Σ1911 που απαγόρευε «τον προσηλυτισμό και πάσα άλλην επέμβαση κατά της επικρατούσης θρησκείας». Η διάταξη του άρθρου 1 εδ. β' Σ1911 ήταν ο απαγορευτικός κανόνας στον οποίο αντιστοιχούσε ο κυρωτικός ποινικός νόμος του άρθρου 4 α.ν. 1363/1938.

Το έννομο αγαθό που προστατευόταν από το άρθρο 4 αν. 1363/1938 ήταν η επικρατούσα θρησκεία.³⁰ Η απόπειρα απόσπασης «Πιστών» από την επικρατούσα και μόνο θρησκεία με απατηλά - αθέμιτα μέσα ήταν το έγκλημα που τιμωρούσε η σχετική ποινική διάταξη.

Συγχύσεις όμως σχετικά με το έννομο αγαθό που προστατεύει η υπό κρίσιν διάταξη δημιούργησε η γενικότητα της ως προς την οριοθέτηση του σχετικού αδικήματος.

Σύμφωνα μάλιστα με μια άποψη «από το 1938 μέχρι το 1975 έχουμε και ποινική προστασία της κοινωνικής ιδιότητας του Ορθόδοξου Χριστιανού ως και κάθε οπαδού γνωστής θρησκείας»³¹

Η άποψη αυτή θέτει δυο ζητήματα:³²

ι) Το πρώτο ζήτημα αφορά την προστατευτική εμβέλεια της συνταγματικής απαγόρευσης του προσηλυτισμού. Προστατεύεται η επικρατούσα θρησκεία ή όλες οι γνωστές θρησκείες; Από τη γραμματική

³⁰ Ν.Κ. Ανδρουλάκης «Το Αξιοπίστο του Προσηλυτισμού και η Συνταγματικότητα του» ΝοΒ 1986 σελ. 1031-1032

³¹ Γ.Α. Πουλής «Το έννομο αγαθό που προστατεύεται με το έγκλημα του προσηλυτισμού» Ποιν. Χρ. ΛΓ' σελ. 222 επ.

³² Ανδρέας Ν. Λοβέρδος «Προσηλυτισμός» 1986 εκδόσεις Σάκκουλα

ερμηνεία του άρθρου 1 του Συντάγματος του 1911 συνάγεται ότι ο προσηλυτισμός συγκαταλέγεται στις πιθανές επεμβάσεις κατά της επικρατούσης θρησκείας και ως τέτοιος αποδοκιμάζεται. Πρόθεση του συνταγματικού νομοθέτη δεν ήταν η προστασία και των άλλων γνωστών θρησκειών αλλά μόνο της επικρατούσας θρησκείας. Δεν ευσταθεί επομένως η άποψη ότι οι σχετικές με τον προσηλυτισμό ποινικές διατάξεις αποσκοπούν στην προστασία της κοινωνικής ιδιότητας του πιστού της Ορθόδοξης Χριστιανικής αλλά και των άλλων γνωστών θρησκειών, αφού οι τελευταίες δεν καλύπτονταν από τη συνταγματική απαγόρευση του προσηλυτισμού. Αντίθετα μάλιστα η μονόπλευρη αποδοκιμασία του προσηλυτισμού (μονο προσηλυτισμό κατά της επικρατούσας θρησκείας απαγορευόταν) ήταν η λογική θέσπισης των αντίστοιχων ποινικών διατάξεων.

ii) Το δεύτερο ζήτημα είναι αν προστατεύεται η επικρατούσα θρησκεία ή κάποια ιδιότητά ή δικαίωμα των πιστών της.

Η αποδοκιμασία του προσηλυτισμού με βάση τα προϊσχύσαντα Συντάγματα δεν λειτουργούσε προστατευτικά ως προς τους «πιστούς» μιας θρησκείας, δεν κινούνταν στο χώρο της προστασίας των ατόμων – πιστών μιας γνωστής θρησκείας άρα στο χώρο των ατομικών δικαιωμάτων, αλλά παρέμεινε στο θεματικό κύκλο των οργανωτικών – θεσμικών σχέσεων Πολιτείας – Εκκλησίας λειτουργώντας προστατευτικά ως προς την επικρατούσα θρησκεία.

Η παραπάνω άποψη που προσδιορίζει ως έννομο αγαθό την «κοινωνική ιδιότητα του πιστού» όλων των γνωστών θρησκειών, αγνοεί τον ίδιο τον πρωταρχικό –απαγορευτικό κανόνα που οδήγησε στη θέσπισή του, ως κυρωτικού κανόνα.

Η ερμηνεία του άρθρου 1 του Σ 1911, η βούληση του ιστορικού νομοθέτη, ο τίτλος του αν 1363 σε συνδυασμό με το περιεχόμενο των συνταγματικών διατάξεων που παραπέμπει οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το έννομο αγαθό που προστατευόταν στα πλαίσια της ελληνικής έννομης τάξης ως το 1975, ήταν η «επικρατούσα θρησκεία».

Μετά το 1975 η διάταξη που απαγορεύει τον προσηλυτισμό από το χώρο της οργάνωσης της Πολιτείας, εντάσσεται πλέον στο δεύτερο μέρος του Συντάγματος του 1975 περί ατομικών δικαιωμάτων και συγκεκριμένα στο άρθρο 13 περί ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης.

Με τις νέες συνταγματικές διατάξεις η απαγόρευση του προσηλυτισμού λειτουργεί προστατευτικά όχι μόνο ως προς τα δικαιώματα των «πιστών» της επικρατούσας θρησκείας αλλά και των «πιστών» όλων των γνωστών θρησκειών και, ως προς τα δικαιώματα των μη εχόντων θρησκευτική πίστη. Με δεδομένο το θετικό αλλά και το αρνητικό περιεχόμενο της ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης, κατοχυρώνεται με το 13 παρ.1 και 2 του ισχύοντος Συντάγματος ένα ατομικό δικαίωμα το οποίο απολαμβάνουν όλοι οι πολίτες ανεξάρτητα αν αποδέχονται ένα θρησκευτικό δόγμα ή όχι και αδιάφορα αν το θρησκευτικό δόγμα που ασπάζονται είναι το «επικρατούν».

Το ισχύον σύνταγμα δεν κατατείνει στην προστασία της επικρατούσας θρησκείας αλλά στην προστασία της ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης.

Σύμφωνα με την απόφαση 1304/82 Απ για να τελεσθεί το αδίκημα του προσηλυτισμού πρέπει οπωσδήποτε ο δράστης του να μην «ανήκει» στην επικρατούσα θρησκεία άρα ως συνταγματικά αποδοκιμαζόμενος προσηλυτισμός σύμφωνα πάντα με την απόφαση 1304/82 ΑΠ θεωρείται ο προσηλυτισμός αα) που στρέφεται εναντίον των πιστών της επικρατούσας θρησκείας ββ) που ασκείται μεταξύ των πιστών άλλων γνωστών θρησκειών και ποτέ αυτός που επιχειρείται υπέρ της επικρατούσας θρησκείας. Ούτε και αυτή η άποψη, όμως ερμηνεύει σωστά το άρθρο 13 παρ.1-2 του Συντάγματος γιατί αα) στις διατάξεις αυτές δεν γίνεται καμία αναφορά στη διάκριση επικρατούσας και λοιπών θρησκειών και ββ) η διάκριση επικρατούσας και γνωστών θρησκειών του άρθρου 3 του Συντάγματος δεν αφορά τη συνταγματική ενότητα των

ατομικών δικαιωμάτων αλλά παράγει αποτελέσματα – και διαφορετικές μεταχειρίσεις «μόνο στο θεσμικό –οργανωτικό κύκλο θεμάτων».³³

Η ριζική λοιπόν, σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1975 διαφοροποίηση του αγαθού που οφείλει να προστατεύσει ο κοινός νομοθέτης – αν βέβαια αποφασίσει να ανταποκριθεί στην επιταγή του άρθρου 13 παρ.2 και πάλι με ένα ποινικό νομοθέτημα – ανάγοντάς το σε έννομο, οδηγεί στα ακόλουθα τελικά συμπεράσματα:

α) Ο αν 1363/38 με το άρθρο 4 παρ.1 και 2 ποινικοποιεί τον προσηλυτισμό σε βάρος της επικρατούσας θρησκείας και μόνον αυτόν.

β) Ο προσηλυτισμός υπέρ της επικρατούσας θρησκείας καθώς και ο προσηλυτισμός μεταξύ οπαδών των άλλων γνωστών θρησκειών παραμένει ατιμώρητος.

γ) Η εξακολούθηση της εφαρμογής του άρθρου 4 αν. 1363 σχετικοποιεί το ατομικό δικαίωμα της ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης, αφού σε τελευταία ανάλυση μόνον οι οπαδοί της επικρατούσας θρησκείας μπορούν να το απολαμβάνουν χωρίς κανένα περιορισμό.

2. Εναρμόνιση της διάταξης 4 παρ.2 αν 1363/38 με τις συνταγματικές διατάξεις.

i) Έρευνα συμφωνίας με το άρθρο 13 παρ.2 ³⁴

Η γραμματική ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 13 παρ.2 εδ. β' του Συντάγματος 1975/86 αναδεικνύει για το υπό κρίση άρθρο 4παρ.2 του ν. 1363/1938 σοβαρό ζήτημα αντισυνταγματικότητας. Η διάταξη περί προσηλυτισμού είναι και ρητή και σαφής : δεν κάνει διάκριση μεταξύ επικρατούσας θρησκείας και των άλλων θρησκειών, απαγορεύοντας τον προσηλυτισμό γενικά δηλαδή άσχετα εναντίον τίνος στρέφεται. Αυτό σημαίνει και αντίστοιχο περιορισμό για τις ρυθμίσεις του κοινού δικαίου, που μπορούν να νοηθούν μόνο ως εξειδίκευση της σχετικής συνταγματικής επιταγής. Το άρθρο 13 παρ.2 εδ. β' του Συντάγματος

³³ Ανδρέας Ν. Λοβέρδος «Προσηλυτισμός» 1986 Εκδόσεις Σάκκουλα

³⁴ Δ. Τσάτσου «Γνωμοδοτικό σημείωμα για την έννοια του προσηλυτισμού» Δίκαιο και πολιτική» τευχ. 15, σελ. 199 επ.

δημιουργεί τις προϋποθέσεις της ποινικοποίησης του προσηλυτισμού μόνο εφόσον η ποινικοποίηση αυτή δεν συγκρούεται με το ρητά εκφρασμένο νόημα του συνταγματικού πλαισίου. Το άρθρο 4 παρ.2 του ν. 1263/38 όμως, ποινικοποιεί το προσηλυτισμό μόνο όταν στρέφεται κατά της επικρατούσας θρησκείας και έτσι βρίσκεται σε αντίθεση με τη διατύπωση της συνταγματικής επιταγής.

Στο ίδιο συμπέρασμα οδηγεί και η ιστορική ερμηνεία η συνάρτηση δηλαδή του άρθρου 13 παρ.2 εδ. β' του Συντάγματος του 1975/86 με τη διάταξη του άρθρου 1 εδ. β' του Συντάγματος του 1952 που τροποποίησε. Το νέο Σύνταγμα στο πλαίσιο των μεταβολών που εισήγαγε στις σχέσεις κράτους - εκκλησίας αρνείται στο θέμα του προσηλυτισμού τη διαφοροποίηση μεταξύ επικρατούσας και άλλων γνωστών θρησκειών τροποποιώντας έτσι το προϊσχύσαν συνταγματικό καθεστώς. Αυτή ακριβώς η συνάρτηση επιβεβαιώνει τη γραμματική ερμηνεία και το συμπέρασμά της.

Τη γραμματική και ιστορική ερμηνεία επιβεβαιώνει και συστηματική ερμηνεία της σχετικής διάταξης.

α) Η διάταξη περί προσηλυτισμού δεν αποτελεί τμήμα της θεσμικής περί επικρατούσας θρησκείας ρύθμισης του Συντάγματος, όπως συνέβαινε στα προγενέστερα Συντάγματα. Τώρα πλέον αποτελεί τμήμα της ρύθμισης περί ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης του άρθρου 13. Ο προσηλυτισμός δεν ανήκει θεματικά στην προστασία της επικρατούσας θρησκείας αλλά στην προστασία της θρησκευτικής συνείδησης κάθε ανθρώπου και με την έννοια αυτή δεν θα ήταν δυνατό να θεωρηθεί η απαγορεύσή του ως μέτρο προστασίας μόνο των πιστών της επικρατούσας θρησκείας.

β) Σημαντικό για το θέμα μας είναι το εδ. β' της παρ.1 του άρθρου 13 του Συντάγματος: «Η απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις του καθενός». Αυτό σημαίνει πως και η αρχή της ισότητας, όπως εξειδικύεται στο άρθρο 4 παρ.1 αλλά και όπως προκύπτει από το άρθρο 2 παρ.1 περί

ανθρώπινης αξιοπρέπειας, δεν μπορεί να διαφοροποιείται ως προς την εφαρμογή της, ανάλογα με τις θρησκευτικές πεποιθήσεις εκείνου υπέρ του οποίου θεσπίζεται μια προστατευτική διάταξη.

Τέλος και η λογική ερμηνεία επισφραγίζει την ορθότητα της πιο πάνω άποψης γιατί όπως πολύ σωστά τονίζει ο Α. Μάνεσης (Συνταγματικά Δικαιώματα α' Ατομικές Ελευθερίες δ' εκδ. Θεσσαλονίκη 1982 σελ. 256) είναι «αδιανόητο ο συντακτικός νομοθέτης να θέλησε – άσχετα από οποιαδήποτε γραμματική ερμηνεία των άρθρων 3 και 13 παρ.2 και 3 του Συντάγματος να επιτρέψει και διευκολύνει τη διάδοση της επικρατούσας θρησκείας με τα ποικιλότροπα απατηλά μέσα που συνθέτουν τον προσηλυτισμό». Αν όμως ο συντακτικός νομοθέτης ήθελε κάτι τέτοιο θα άφηνε άθικτη τη διατύπωση του προϊσχύσαντος Συντάγματος 1952 που απαγόρευε «τον προσηλυτισμόν και πάσαν άλλην επέμβαση κατά της επικρατούσας θρησκείας» (άρθρ. 1 εδ. β' του Συντάγματος 1952).

Άρα:

α) Το Σύνταγμα του 1975/86 θεσπίζει γενική απαγόρευση του προσηλυτισμού, στην οποία περιλαμβάνεται και ο προσηλυτισμός υπέρ της επικρατούσας θρησκείας.

β) Η διάταξη του άρθρου 4 του ν. 1363/1938 κολάζει ποινικώς μόνο τον προσηλυτισμό σε βάρος της επικρατούσας θρησκείας – πάγια η νομολογία του Αρείου Πάγου και δεν μπορεί μετά την αλλαγή της συνταγματικής επιταγής να εφαρμοστεί αναλογικά και σε βάρος των πιστών της Ανατολικής Ορθόδοξου Εκκλησίας, γιατί μια τέτοια ερμηνεία απαγορεύεται από το άρθρο 7 παρ.1 του Συντάγματος που κατοχυρώνει την αποφασιστική για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων αρχή του ποινικού δικαίου *nullum crimen nulla poena sine lege*.

Η διάταξη του άρθρου 4παρ.2 του αν 1363/1938 ως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 2 του αν 1672/1939 αντίκειται προς τις διατάξεις των άρθρων 13 παρ.2 εδ. β' και 7 παρ.1 του Συντάγματος του 1975/86.

ii) Έρευνα συμφωνίας με το άρθρο 7 παρ.1 Σ³⁵ η περιγραφή του αδικήματος του προσηλυτισμού στηρίζεται σε μια σειρά αξιολογικές και όχι περιγραφικές έννοιες, όπως «μέσα απατηλά» «κατάχρηση εμπιστοσύνης» ή «πάσης φύσεως παροχές» των οποίων η αντιφατική ανάγνωση από την πλευρά του εφαρμοστή του δικαίου οδηγεί τη νομολογία σε πραγματική σύγχυση. Αν και προκύπτει σαφώς από τη διατύπωση του εξεταζομένου εδώ κανόνα ότι όλα τα χρησιμοποιούμενα μέσα για τον προσηλυτισμό πρέπει να είναι «απατηλά- ανήθικα» εντούτοις η νομολογία έχει προσδώσει πολλές φορές «ιδιόρρυθμο» νόημα στις λέξεις αυτές: ο Α.Π. αποδέχθηκε ότι απατηλά αθέμιτα μέσα συνιστούν και η «κατάλληλος διδασκαλία και έντεχνος επεξηγήσεις» των βιβλίων και των περιοδικών ή «η αποστολή ή προσφορά» αιρετικών βιβλίων.

Η διαπίστωση λοιπόν, της σύγχυσης που προκάλεσε στη νομολογία η αοριστία στην περιγραφή του αδικήματος του προσηλυτισμού από το άρθρο 4 παρ.2 επιβεβαιώνει την άποψη ότι οι διατάξεις του δεν ανταποκρίνονται στην απαιτούμενη από το άρθρο 7 παρ.1 του Συντάγματος σαφήνεια του ποινικού νόμου. Οι αυθαίρετοι και αντιφατικοί προσδιορισμοί των αξιολογικών εννοιών όπως «απατηλά μέσα» κλπ που συμπεριλαμβάνονται στις διατάξεις του άρθρου 4 παρ.2 αν 1363 από τον έλληνα δικαστή, είναι σαφής απόδειξη πως ο κανόνας αυτός έχει έντονα συμπτώματα αοριστίας και πράγματι αντίκειται στο άρθρο 7 παρ.1 του Συντάγματος που απαιτεί να καθορίζει σαφώς ο ποινικός κανόνας τα στοιχεία της εγκληματικής πράξης.

«Έγκλημα δεν υπάρχει ουδέ ποινή επιβάλλεται άνευ νόμου ισχύοντος προ της τελέσεως της πράξεως και ορίζοντος τα στοιχεία ταύτης». Οι αντίστοιχες διατάξεις των Συνταγμάτων του 1911 και 1952 ήταν οι ακόλουθες: «Ποινή δεν επιβάλλεται άνευ νόμου ορίζοντος προηγουμένως αυτήν» (άρθρ.7) και «Αδίκημα δεν υπάρχει, ουδέ ποινή επιβάλλεται άνευ νόμου ισχύοντος προ της τελέσεως της πράξεως» (άρθρο

³⁵ Ανδρέας Ν. Λοβέρδος «Προσηλυτισμός» 1986 Εκδόσεις Σάκκουλα

7). Καινοτομία του ισχύοντος καταστατικού χάρτη είναι η απαίτηση για σαφήνεια στην περιγραφή από την ποινικό κανόνα, της αξιόποινης συμπεριφοράς. Lex certa

iii) Έρευνα συμφωνίας με το άρθρο 4 παρ. 1 Σ³⁶

Το άρθρο 4 παρ.1 του Συντάγματος κατοχυρώνει την αρχή της ισότητας. Η αρχή της ισότητας «οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου» παραβιάζεται στο βαθμό που ένας ποινικός κανόνας καθορίζει έμμεσα, ως στοιχείο του αδικήματος του προσηλυτισμού τις θρησκευτικές πεποιθήσεις του δράστη του.

iv) Έρευνα συμφωνίας με το άρθρο 5 παρ.2 Σ

Από τον κανόνα της απόλυτης προστασίας της ελευθερίας του άρθρου 5 παρ.2 του Συντάγματος το άρθρο 4 παρ.2 αν 1363 εξαιρεί όλους όσους δεν ομολογούν την επικρατούσα θρησκεία εισάγει, δηλαδή, μια εξαίρεση στην καθολογική απόλαυση αυτού του δικαιώματος η βάση της οποίας (οι θρησκευτικές πεποιθήσεις του ατόμου) ρητά χαρακτηρίζεται αντισυνταγματική από το άρθρο 5 παρ.2 του Συντάγματος.

Άρθρο 5 παρ.2 Συντάγματος 1975: «Πάντες οι ευρισκόμενοι εντός της Ελληνικής Επικρατείας απολαύουν απολύτου προστασίας της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας των, αδιακρίτως εθνικότητας, φυλής ή γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Εξαιρέσεις επιτρέπονται εις τας περιπτώσεις τας προβλεπομένας υπό του Διεθνούς Δικαίου».

Δ) Εναρμόνιση της διάταξης 4 παρ.2 αν 1363/38 με το άρθρο 9 παρ.1 της ΕΣΔΑ³⁷.

Θα πρέπει να εξετάσουμε και τη συμφωνία του με το άρθρο 9 παρ.1 και 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών σύμφωνα με το οποίο:

Κάθε άτομο έχει δικαίωμα να απολαμβάνει την ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και την θρησκευτική ελευθερία το δικαίωμα αυτό συνεπάγεται την ελευθερία μεταβολής θρησκευτικούς δόγματος ή

³⁶ Ανδρέας Ν. Λοβέρδος «Προσηλυτισμός» 1986 Εκδόσεις Σάκκουλα

³⁷ Ανδρέας Ν. Λοβέρδος «Προσηλυτισμός» 1986 Εκδόσεις Σάκκουλα

πειποιθήσεων καθώς και την ελευθερία της εκδήλωσης των θρησκευτικών ή των γενικότερων πειποιθήσεων του ατομικά ή συλλογικά, δημόσια ή ιδιωτικά με τη λατρεία την παιδεία και την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων ή τελειουργιών».

Η λειτουργία εκδήλωσης των θρησκευτικών ή γενικότερων πειποιθήσεων δεν μπορεί να αποτελεί αντικείμενο περιορισμών, παρά μόνο αυτών που προβλέπονται από το νόμο και αποτελούν, σε μια δημοκρατική κοινωνία, αναγκαία μέσα για τη δημόσια ασφάλεια, την προάσπιση της δημόσιας τάξης, υγείας και ηθικής ή την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων».

Η διάκριση που εισάγει το άρθρο 4 παρ.2 αν 1363/38 όσον αφορά την άσκηση του δικαιώματος της ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης, αποτελεί σαφή περιορισμό και του δικαιώματος που κατοχυρώνεται στο άρθρο 9 παρ.1 της σύμβασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου χωρίς να συντελεί ούτε στην προάσπιση της δημόσιας τάξης, υγείας και ηθικής αλλά ούτε και στην προστασία των δικαιωμάτων των άλλων (άρθρο 9 παρ.2) και αυτό διότι όπως έχει ήδη καταδειχτεί ο συγκεκριμένος ποινικός κανόνας δεν θεσπίστηκε για κάποιον από τους παραπάνω λόγους αλλά για να περιοριστεί δια μέσου των διατάξεων του η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης με σκοπό την άμεση παλαιότερα έμμεση σήμερα (αλλά και αντισυνταγματική πλέον) ενίσχυση της θέσης της επικρατούσας θρησκείας.

1. Απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου επί της προσφυγής Κοκκινάκη κατά της Ελλάδος.

Το θέμα της νομιμότητας των διώξεων για τον προσηλυτισμό που απασχολεί έντονα την ελληνική νομική επιστήμη και νομολογία από το 1844 οπότε θεσπίστηκε και η πρώτη σχετική συνταγματική απαγόρευση μέχρι σήμερα τίθεται για πρώτη φορά ενώπιον διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου. Στο πλαίσιο δε της συγκεκριμένης προσφυγής το Δικαστήριο καλείται για πρώτη φορά στα τριάντα δυο χρόνια της λειτουργίας του να ερμηνεύσει το άρθρο 9 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για τα Δικαιώματα

του Ανθρώπου το οποίο κατοχυρώνει το ρητά αναγνωριζόμενο στην απόφαση ως θεμελιώδες δικαίωμα στην ελευθερία της σκέψευς, συνειδήσεως και θρησκείας.

Προσφυγή Κοκκινάκη κατά της Ελλάδος³⁸

25 Μαΐου 1993 Series A. No 260-A

Ιστορικό

Ο Μ.Κ. (εφέξις « ο αιτούμενος») κρίθηκε από το Τριμελές Πλημμελειοδικείο Λασηθίου στις 20-3-86 και στη συνέχεια από το Εφετείο Κρήτης στις 17-3-87 ως ένοχος παραβάσεως του άρθρου 4 του ΑΝ 1363/1938 όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 2 του ΑΝ 1672/1939 το οποίο τιμωρεί με ποινή φυλακίσεως και χρηματικό πρόστιμο τον προσηλυτισμό.

Σύμφωνα με όσα γίνονται δεκτά στις αποφάσεις των ως άνω δικαστηρίων, ο αιτούμενος «ανήκων εις την αίρεσιν των μαρτύρων του Ιεχωβά και προς τον σκοπόν διαδόσεως των θρησκευτικών δοξασιών της αιρέσεως αυτής επισκέφθηκε στις 2-3-1986 στη Σητεία Λασηθίου Κρήτης την χριστιανή ορθόδοξη Γ σύζυγο ΝΚ και αφού της δήλωσε ότι της φέρνει ευχάριστα νέα της ζήτησε επιμόνως και πέτυχε να εισέλθει στην κατοικία της. Εκεί αρχικώς ανέπτυξε σ'αυτήν διάφορες άσχετες απόψεις για τον πολιτικό Πάλμε και τα ειρηνιστικά θέματα, ακολούθως έβγαλε ένα βιβλίο με δοξασίες της πιο πάνω θρησκευτικής αιρέσεως και διάβαζε απ'αυτό περικοπές σχετικώς με την Αγία Γραφή, τις οποίες ανέλυε εντέχνως και με τρόπο που η παραπάνω ορθόδοξη χριστιανή δεν είχε πλήρη εποπτεία, προσφέροντας ταυτοχρόνως σ'αυτήν διάφορα παρομοίου περιεχομένου βιβλία και καταχρώμενος της απειρίας της στα δογματικά και εκμεταλλευόμενος την πνευματικήν της αδυναμίαν προσπάθησε με φορτικότητα, παροτρύνοντάς την προς τούτο, να πετύχει άμεσα και έμμεσα τη μεταβολή της θρησκευτικής της συνειδήσεως».

³⁸ Ποιν. Χρονικά/ 1993 (1055)

Η αίτηση αναιρέσεως του αιτουμένου απερρίφθη στις 22-4-88 από τον Αρειό Πάγο ο οποίος έκρινε πρώτον ότι η διάταξη του άρθρου 4 του ΑΝ 1363/38 συμβιβάζεται απόλυτα με το άρθρο 13 του Συντάγματος με το οποίο αναγνωρίζεται ως απαραβίαστη η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης και δεύτερον ότι το Εφετείο αφ'ενός περιέλαβε την απαιτούμενη ειδική και εμπειροστατωμένη αιτιολογία και αφ'ετέρου δεν ερμήνευσε ψευδώς ούτε προέβη σε εσφαλμένη και αντικείμενη στο Σύνταγμα εφαρμογή των διατάξεων (του άρθρου 4 του ΑΝ 1363/38)

Έχοντας εξαντλήσει τα εσωτερικά ένδικα μέσα ο αιτούμενος προσέφυγε στα όργανα της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως, για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, επικαλούμενος το άρθρο 7 που απαγορεύει την αναδρομική εφαρμογή των ποινικών νόμων, το άρθρο 9 που κατοχυρώνει το δικαίωμα στην ελευθερία σκέψεως, συνειδήσεως και θρησκείας το άρθρο 10 που κατοχυρώνει το δικαίωμα στην ελευθερία της εκφράσεως και το άρθρο 14 που απαγορεύει τη διακριτική μεταχείριση κατά την απόλαυση των κατοχυρωμένων στη Σύμβαση δικαιωμάτων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου έκρινε την προσφυγή ως παραδεκτή στις 7-12-90. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου εξέδωσε στις 25-8-93 την ακολουθη απόφαση.

Η Απόφαση

I. Εικαζόμενη παραβίαση του άρθρου 9 Ευρ. ΣΔΑ

A. Γενικές αρχές

31. Η ελευθερία της σκέψεως, συνειδήσεως και θρησκείας που κατοχυρώνει το άρθρο 9 είναι ένα από τα θεμέλια μιας δημοκρατικής κοινωνίας, κατά την έννοια της συμβάσεως. Είναι στη θρησκευτική της διάσταση ένα από τα πλέον ζωτικά στοιχεία τα οποία διαμορφώνουν την ταυτότητα των πιστών και την αντίληψη τους για τη ζωή, αποτελεί όμως πολύτιμο απόκτημα και για τους άθεους τους αγνωκιστές, τους σκεπτικιστές και τους αδιαφορούντες. Απ' αυτήν εξαρτάται ο

πλουραλισμός ο οποίος έχει κατακτηθεί με αγώνες ανά τους αιώνες και ο οποίος είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τη δημοκρατική κοινωνία.

Παρ'όλο που η θρησκευτική ελευθερία είναι ζήτημα που αφορά πρωταρχικώς τη συνείδηση του ατόμου, απ'αυτήν απορρέει ανάμεσα σε άλλα και η ελευθερία «εκδηλώσεως της θρησκείας (εκάστου). Η μαρτυρία της πίστεως με λόγια και έργα συνδέεται στενά με την ύπαρξη θρησκευτικών πεποιθήσεων.

Σύμφωνα με το άρθρο 9 η ελευθερία εκδηλώσεως της θρησκείας εκάστου δεν ασκείται μόνο συλλογικά «δημόσια» και εντός του κύκλου των ομοδόξων του. Μπορεί επίσης να ασκείται «μεμονωμένως» και «κατ'ιδίαν». Επί πλέον περιλαμβάνει κατ'αρχήν και το δικαίωμα να προσπαθεί κανείς να πείσει το γείτονά του, δια «της διδασκαλίας» παραδείγματος χάριν. Χωρίς άλλωστε την αναγνώριση του δικαιώματος αυτού, η ελευθερία αλλαγής της θρησκείας ή των πεποιθήσεων που κατοχυρώνει το άρθρο 9 θα έμενε πιθανότατα κενό γράμμα.

32. Ανάλογη με το άρθρο 9 πρόβλεψη γίνεται και στο άρθρο 13 του Ελληνικού Συντάγματος το οποίο ορίζει ότι η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη και ότι κάθε γνωστή θρησκεία θα ασκείται ελεύθερα. Οι Μάρτυρες του Ιεχωβά, σύμφωνα με τα ανωτέρω αναγνωρίζονται ως «γνωστή θρησκεία» και απολαμβάνουν τα πλεονεκτήματα που απορρέουν από το καθεστώς αυτό όσον αφορά την τήρηση (των θρησκευτικών τύπων).

33. Ο θεμελιώδης χαρακτήρας των δικαιωμάτων που είναι κατοχυρωμένα στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 9 προκύπτει και από τον τρόπο με τον οποίο είναι διατυπωμένη η παράγραφος που προβλέπει τη δυνατότητα περιορισμού αυτών.

Σε αντίθεση με τη δεύτερη παράγραφο των άρθρων 8,10 και 11 στην οποία προβλέπεται η δυνατότητα περιορισμού όλων των δικαιωμάτων που είναι κατοχυρωμένα στην πρώτη παράγραφο αυτών των άρθρων, στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 9 προβλέπεται η δυνατότητα περιορισμού μόνον της ελευθερίας εκδηλώσεως της

θρησκείας ή των πεποιθήσεων εκάστου. Με την πρόβλεψη αυτή η διάταξη θεωρεί θεμιτή την ενδεχομενη θέσπιση περιορισμών της εν λόγω ελευθερίας προκειμένου να συμβιβασθούν τα συμφέροντα των διαφόρων ομάδων και να εξασφαλισθεί ο σεβασμός των πεποιθήσεων όλων σε δημοκρατικές κοινωνίες στις οποίες συνυπάρχουν περισσότερες θρησκείες.

34. Σύμφωνα με την κυβέρνηση τέτοιου είδους περιορισμοί απαντώνται στην ελληνική έννομη τάξη. Το άρθρο 13 του Συντάγματος του 1975 απαγορεύει τον προσηλυτισμό αναφορικά με όλες αδιακρίτως τις θρησκείες, η διατήρηση δε του άρθρου 4 του ΑΝ 1363/38 που εξόπλισε με ποινικές κυρώσεις αυτή την απαγόρευση, κρίθηκε αναγκαία από σειρά διαδοχικών δημοκρατικών κυβερνήσεων, παρ'όλες τις ιστορικές και πολιτικές του καταβολές. Μοναδικός σκοπός της εν λόγω διατάξεως είναι η προστασία των πεποιθήσεων εκάστου από δραστηριότητες που υπονομεύουν την αξιοπρέπεια και προσωπικότητά του.

35. Το Δικαστήριο θα περιορισθεί στο μέτρο του δυνατού στην εξέταση των ζητημάτων που εγείρονται στο πλαίσιο της συγκεκριμένης προσφυγής που εκκρεμεί ενώπιόν του. Παρ'όλα αυτά οφείλει όμως να εξετάσει και τις προαναφερθείσες διατάξεις αφού ο αιτούμενος προσφεύγει για ενέργειες που έγιναν κατ'εφαρμογήν τους.

B. Εφαρμογή των αρχών

36. Η ποινή που επιβλήθηκε από το Τριμελές Πλημμελειοδικείο Λασιθίου και μειώθηκε στην συνέχεια από το Εφετείο Κρήτης συνιστά περιορισμό της άσκησης από τον Κ. του δικαιώματος στην ελευθερία εκδηλώσεως της θρησκείας (του) ή των πεποιθήσεων (του). Περιορισμοί τέτοιας φύσεως αντίκεινται στο άρθρο 9 εφ'όσον δεν εισάγονται με νόμο, δεν αποβλέπουν στην εξυπηρέτηση ενός ή περισσότερων από τους θεμιτούς σκοπούς της δεύτερης παραγράφου και δεν είναι «αναγκαίοι σε μια δημοκρατική κοινωνία για την επίτευξή τους.

1. Εισάγονται με νόμο

40. Το Δικαστήριο έχει ήδη διαπιστώσει ότι πολλές διατάξεις νόμων δεν είναι απόλυτα ακριβείς. Η ανάγκη να αποφευχθεί η υπερβολική νομική ακαμψία και να εξασφαλισθεί η προσαρμογή του δικαίου στις μεταβαλλόμενες συνθήκες έχει ως αναπόφευκτη συνέπεια τη διατύπωση πολλών διατάξεων νόμου με τρόπο, περισσότερο ή λιγότερο ασαφή. Οι ποινικές διατάξεις περί προσηλυτισμού εμπίπτουν σ' αυτήν την κατηγορία διατάξεων. Ο τρόπος με τον οποίο ερμηνεύονται και εφαρμόζονται τα νομοθετικά αυτά κείμενα εξαρτάται από τη σχετική πρακτική.

Εν προκειμένω υπήρχε στο εσωτερικό δίκαιο εκτενής και σταθερή νομολογία. Η νομολογία αυτή που ήταν δημοσιευμένη και προσιτή συμπλήρωνε το γράμμα του άρθρου 4 με τρόπο που να επιτρέπει στον Κ να ρυθμίζει τη συμπεριφορά του σχετικά.

Όσον αφορά τη συνταγματικότητα του άρθρου 4 του ΑΝ 1363/38 το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι η ερμηνεία και εφαρμογή του εσωτερικού δικαίου αφορά κατ' αρχήν τις εθνικές αρχές και ειδικότερα τα εθνικά δικαστήρια. Τα δε ελληνικά δικαστήρια, που έχουν επιληφθεί του θέματος, έχουν αποφανθεί ότι δεν υπάρχει ασυμφωνία της διατάξεως με το Σύνταγμα.

41. Το μέτρο λοιπόν για το οποίο προσέφυγε ο αιτούμενος εισήχθη με νόμο σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ.2 της συμβάσεως.

2. Θεμιτός σκοπός

44. Λαμβάνοντας υπ' όψιν τα πραγματικά περιστατικά και τη διατύπωση των σχετικών δικαστικών αποφάσεων το Δικαστήριο θεωρεί ότι το υπό κρίσιν μέτρο απέβλεπε στην εξυπηρέτηση ενός από τους θεμιτούς σκοπούς της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 9, συγκεκριμένα την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων, στην οποία στηρίχθηκε και η κυβέρνηση (προκειμένου να δικαιολογήσει τον περιορισμό της θρησκευτικής ελευθερίας του αιτουμένου).

3. Αναγκαίοι σε μια δημοκρατική κοινωνία.

47. Πάγια θέση του Δικαστηρίου είναι ότι στα συμβαλλόμενα μέρη που καλούνται να κρίνουν κατά πόσο και μέχρι ποιο σημείο υπάρχει ανάγκη περιορισμού (των κατοχυρωμένων στη Σύμβαση δικαιωμάτων) πρέπει να αφήνεται κάποιο περιθώριο εκτιμήσεως (ακριβής μετάφραση του margin of appreciation). Όμως επί του περιθωρίου εκτιμήσεως αυτού ασκείται ευρωπαϊκή εποπτεία η οποία καλύπτει τόσο την αρχική θέσπιση της νομοθεσίας όσο και οι αποφάσεις που λαμβάνονται κατ'εφαρμογήν της, χωρίς να εξαιρούνται οι αποφάσεις που εκδίδονται από ανεξάρτητη δικαστική αρχή. καθήκον του Δικαστηρίου είναι να εξακριβώσει κατά πόσον τα μέτρα που ελήφθησαν στο εθνικό επίπεδο ήταν κατ'αρχήν δικαιολογημένα και σύμφωνα προς την αρχή της αναλογικότητας.

Προκειμένου να αποφανθεί επί του τελευταίου αυτού ζητήματος το Δικαστήριο οφείλει να σταθμίσει την ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων σε σχέση με τη συμπεριφορά για την οποία κατηγορήθηκε ο αιτούμενος. Ασκώντας την εποπτική του αρμοδιότητα το Δικαστήριο οφείλει να εξετάσει τις προσβαλλόμενες αποφάσεις υπό το φως της όλης υποθέσεως.

48. Κατ'αρχήν θα πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ χριστιανικής μαρτυρίας και αθέμιτου προσηλυτισμού. Η χριστιανική μαρτυρία αντιστοιχεί στον γνήσιο ευαγγελισμό, ο οποίος αποτελεί σύμφωνα με έκθεση που συντάχθηκε το 1956 υπό την αιγίδα του Παγκόσμιου Συμβουλίου των Εκκλησιών, ουσιαστική αποστολή και ευθύνη κάθε χριστιανού και κάθε Εκκλησίας. Ο αθέμιτος προσηλυτισμός αποτελεί διατροφή ή παραμόρφωση του γνήσιου ευαγγελισμού. Μπορεί να λάβει, σύμφωνα με την έκθεση, τη μορφή προσφοράς υλικών ή κοινωνικών πλεονεκτημάτων με σκοπό την προσέλκυση νέων μελών σε κάποια Εκκλησία ή άσκησης αθέμιτης πιέσεως σε άτομα που βρίσκονται σε δυσκολία ή ανάγκη μπορεί ακόμη να συμπεριλαμβάνει χρήση βίας ή πλύση εγκεφάλου γενικότερα δεν συμβιβάζεται με το σεβασμό της ελευθερίας της σκέψεως της συνειδήσεως και της θρησκείας των άλλων.

Από τη λεπτομερή εξέταση του άρθρου 4 του ΑΝ 1363/38 προκύπτει ότι τα σχετικά κριτήρια που υιοθετεί ο Έλληνας νομοθέτης μπορούν να συμβιβασθούν με τα ανωτέρω εάν και στο μέτρο που σκοπούν στην ποινικοποίηση του αθέμιτου προσηλυτισμού και μόνο, τον οποίο το Δικαστήριο δεν χρειάζεται να ορίσει αφηρημένα στην παρούσα υπόθεση.

49. Το Δικαστήριο παρατηρεί όμως ότι τα ελληνικά δικαστήρια αιτιολόγησαν την απόφασή τους περί συνδρομής της ποινικής ευθύνης του αιτουμένου αναπαράγοντας απλώς το γράμμα της διατάξεως του άρθρου 4, χωρίς να καθορίζουν επαρκώς τον τρόπο με τον οποίο ο κατηγορούμενος αποπειράθηκε να πείσει τον γείτονά του με αθέμιτα μέσα. Τα πραγματικά δε περιστατικά που παραθέτουν ουδόλως δικαιολογητικού αυτό το συμπέρασμα.

Ούτως εχόντων των πραγμάτων δεν έχει αποδειχθεί ότι η καταδίκη του αιτουμένου edικαιολογείται υπό τις περιστάσεις της υποθέσεως με βάση κάποια αδήριτη κοινωνική ανάγκη. Ως εκ τούτου το υπό κρίσιν μέτρο δεν φαίνεται να τελεί σε αναλογία με τον επιδιωκόμενο θεμιτό σκοπό ούτε να είναι επομένως «αναγκαίο σε μια δημοκρατική κοινωνία για την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων».

50. Συμπερασματικά το άρθρο 9 της Συμβάσεως έχει παραβιασθεί.

II. Εικαζόμενη παραβίαση του άρθρου 7 Ευρ ΣΔΑ

52. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι οι επιταγές του άρθρου 7 παρ.1 της συμβάσεως δεν εξαντλούνται στην απαγόρευση της αναδρομικής εφαρμογής των ποινικών νόμων εις βάρος του κατηγορουμένου. Η διάταξη κατοχυρώνει γενικότερα τόσο την αρχή ότι τα αδικήματα και οι ποινές μπορούν να ορίζονται μόνο στο νόμο (*nullum crimen nulla poena sine lege*) όσο και στην αρχή ότι οι ποινικοί νόμοι δεν πρέπει να ερμηνεύονται διασταλτικά εις βάρος του κατηγορουμένου παραδείγματος χάριν δια της αναλογίας. Κατά συνέπεια τα εγκλήματα πρέπει να ορίζονται με σαφήνεια στο νόμο. Ο όρος αυτός πληρούται όταν το άτομο είναι σε θέση να γνωρίζει με βάση τη διατύπωση της

σχετικής διατάξεως και εν ανάγκη με τη βοήθεια των δικαστικών αποφάσεων που την ερμηνεύουν ποιες από τις πράξεις ή παραλείψεις του επισύρουν ποινική ευθύνη.

Φαίνεται ότι ο όρος αυτός πληροῦται στη συγκεκριμένη περίπτωση. Όσον αφορά αυτό το ζήτημα το Δικαστήριο παραπέμπει στις παραγράφους 40-41 της αποφάσεως.

53. Συμπερασματικά το άρθρο 7 της Συμβάσεως δεν έχει παραβιασθεί.

III. Εικαζόμενη παραβίαση των άρθρων 10 παρ. 14 Ευρ ΣΔΑ

IV. Εφαρμογή του άρθρου 50 Ευρ ΣΔΑ

58-60 (στο σκέλος αυτό της αποφάσεως το Δικαστήριο επιτάσσει την ελληνική κυβέρνηση να καταβάλλει στον αιτούντα 400.000 δρχ για ηθική βλάβη και 2.789.500 δρχ για δικαστικά έξοδα και δαπάνες.³⁹

³⁹ Ποιν. Χρονικά / 1993 (1055)

Ε) Συμπεράσματα

Μετά τη θεώρηση του άρθρου 4 παρ. 2 του αν 1363/38 καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι μετά την κατάργηση του βασικού κανόνα του άρθρου 1 εδ. β' Σ 1911 στην κατοχύρωση του οποίου απέβλεπε η υπό κρίση ποινική διάταξη και η διάταξη αυτή θα πρέπει να θεωρηθεί ότι έχει συγκαταργηθεί.

Η αντικατάσταση του με έναν νέο σύμφωνο με το Σύνταγμα, ποινικό νόμο ή η επιλογή άλλης δικαστικής οδού για την εξειδίκευση και εφαρμογή του άρθρου 13 παρ.2 του Συντάγματος είναι στη διακριτική ευχέρεια του κοινού νομοθέτη που θα πρέπει όμως προηγουμένως να ερμηνεύσει με σύγχρονους όρους του νόημα της ρητής επιταγής του συνταγματικού νομοθέτη (ο προσηλυτισμός απαγορεύεται). Έως όμως τη θέσπιση του νέου νομοθετήματος ποινικού ή μη τα ελληνικά δικαστήρια είναι υποχρεωμένα να παραμερίζουν ως αντισυνταγματικό τον σχετικό με τον προσηλυτισμο ποινικό κανόνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αναστάσιος Ν. Μαρίνος «Η έννοια του θρησκευτικού Προσηλυτισμού κατά το Νέο Σύνταγμα ΕλλΔνη (25) 1984 σελ. 4 επ.
2. Γιάννης Κατράς « Προσηλυτισμός και Ιεραποστολή» ΕλλΔνη (21^{ον}) 1980 σελ.690 επ.
3. Ανδρέας Ν. Λοβέρδος «Προσηλυτισμός. Για την Αντισυνταγματικότητα της σχετικής με τον προσηλυτισμό ποινικής νομοθεσίας». 1986, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Κομοτηνή.
4. Ν.Κ. Ανδρουλάκης «Το αξιόποινο του προσηλυτισμού και η συνταγματικότητα του» ΝοΒ 1986 σελ. 1031-1032
5. Π.Δ. Δαγτόγλου «Συνταγματικό Δίκαιο . Ατομικά Δικαιώματα» Εκδόσεις Σάκκουλα.
6. Ανδρέας Δημητρόπουλος «Συνταγματικά Δικαιώματα» Έκδοση Απρίλιος 2004
7. Γεώργιος Α. Πουλής «Το έννομο αγαθό που προστατεύεται με το έγκλημα του προσηλυτισμού» Ποινικά χρονικά ΛΓ' (1983) σελ. 222 επ.
8. Γ.Η. Κρίππας «Το έγκλημα του προσηλυτισμού ίδια από απόψεως Ηθικής Αυτουργίας» Ποινικά χρονικά Λ' (1980) σελ. 313 επ
9. Χριστόφορος Χριστοφορίδης «Προσηλυτισμός υπερ της επικρατούσης θρησκείας» ΕλλΔνη (22^{ον}) 1981 σελ. 10επ.
- 10.Χρήστος Σιδέρης « Οι τρόποι πραγματώσεως της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος του προσηλυτισμού» Ποιν. Χρ. ΜΓ ' σελ. 16 επ.
11. Γ.Α. Πουλής « Νομοθετικά κείμενα εκκλησιαστικού Δικαίου» Αθήνα -Θεσσαλονικη 2000 σελ. 238
12. Στέφανος Σταύρου «Ο Προσηλυτισμός και το Δικαίωμα στη θρησκευτική ελευθερία» Ποιν. Χρ. ΜΓ' σελ. 965 επ
13. Δ. Τσάτσος «Γνωμοδοτικό σημείωμα για την έννοια του προσηλυτισμού» Δικαιο και Πολιτική τευχ. 15 σελ. 199 επ.

- Μανεσης Α. , Συνταγματικά Δικαιώματα Α', Ατομικές Ελευθερίες Θεσσαλονίκη, Εκδοτικός οίκος Σάκκουλα 198.
- Σπύρος Τρωϊάνος, Παραδόσεις Εκκλησιαστικού Δικαίου Β' έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 1984
- ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ Μ. Ι, Ζητήματα Θρησκευτικών διακρίσεων, Υπεράσπιση τ. 2/1992
- Μαρίνος Α, Η θρησκευτική ελευθερία Αθήνα 1972
- Χρυσογόνος Χ. Κώστας Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 1998
- ΚΟΝΔΙΑΡΗΣ Ι. Εγχειρίδιο εκκλησιαστικού δικαίου εκδ. Αντ.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 1993

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

- **Μονομελές Πλημμελειοδικείο Αθηνών**

51487/1986: Ανήλικος Μάρτυρας του Ιεχωβά προσφέρει φυλλάδια σε πιστό της Ορθόδοξης Εκκλησίας την ώρα που βγαίνει από την λειτουργία.

- **Τριμελές Πλημμελειοδικείο Χανίων**

172/1986: Χιλιαστές πωλούν έντυπα και προσκαλούν σε Θεολογική συζήτηση.

- **Αρειος Πάγος**

704/1988: Υπόθεση Κοκκινάκη

480/1992: Μητέρα συνεργός στον προσηλυτισμό των ανήλικων τέκνων της

1084/1974: Χιλιαστές επιχειρούν προσηλυτισμό με αθέμιτη πολεμική κατά της Ορθόδοξης Εκκλησίας των αγίων εικόνων και των μυστηρίων της.

1266/1993: Αξιωματικοί της Πολεμικής αεροπορίας προσηλυτίζουν υφισταμένους τους στην Εκκλησία της Πεντηκοστής.

1304/1982: Χιλιαστής διανέμει φυλλάδια έναντι χαμηλού τιμήματος.

1035/1975: Χιλιαστής εκμεταλλεύεται την απειρία και την πνευματική αδυναμία Ποιμένος χαμηλής μόρφωσης

840/1986: Χιλιαστής επιχειρεί προσηλυτισμό Ορθόδοξης με δωρεάν διανομή βιβλίων και διδασκαλία

1155/1978: Χιλιαστής προσφέρει έντυπα σε αγράμματο χωρικό και επιχειρεί να εκμεταλλευτεί την κουφότητα του.

• ΤΡΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΔΣΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Δικαστήριο: ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ

Τόπος: Αθήνα

Αριθ. Απόφασης: 704

- ΥΠΟΘΕΣΗ ΚΟΚΚΙΝΑΚΗ-

Έτος: 1988

Περίληψη Σωστά καταδικάστηκε για παράβαση του νόμου περί προσηλυτισμού κατηγορούμενος - μάρτυς Ιεχωβάς, που με φορτικότητα και εκμεταλλεόμενος την απειρία γυναίκας επιδίωξε να μεταβάλει την θρησκευτική της συνείδηση. Αντίθετη η μειοψηφία.

Κείμενο Απόφασης

Επειδή η διάταξη του άρθρου 4 του ΑΝ1363/1938, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 2 του ΑΝ 1672/1939, "Περί κατοχυρώσεως των διατάξεων των άρθρων Ι και 2 του Συντάγματος", που εκδόθηκε υπό την ισχύ του τότε ισχύοντος Συντάγματος του 1911, κατά το άρθρο 1 του οποίου απαγορεύεται ο προσηλυτισμός και κάθε άλλη επέμβαση κατά της επικρατούσης εν Ελλάδι θρησκείας που είναι η της ανατολικής ορθόδοξης του Χριστού Εκκλησίας, όχι μόνο δεν είναι αντίθετος αλλά συμβιβάζεται απόλυτα προς τις διατάξεις του άρθρου 13 του Συντάγματος 1975, με την οποία αναγνωρίζεται ως απαραβίαστη η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης και ορίζεται ότι κάθε γνωστή θρησκεία είναι ελεύθερη, αφού με ρητή διάταξη του ίδιου άρθρου του Συντάγματος αυτού ο προσηλυτισμός απαγορεύεται με την έννοιαν ότι απαγορεύεται γενικά και καθ' οιασδήποτε θρησκείας και αν στρέφεται, μεταξύ των οποίων είναι και της επικρατούσης στην Ελλάδα σύμφωνα με το άρθρο 3 του Συντάγματος 1975, Ανατολικής Ορθόδοξης του Χριστού Εκκλησίας. Εξάλλου κατά το άρθρο 4 παρ. Ι και 2 του παραπάνω ΑΝ 1363/38 προσηλυτισμός, είναι ίδια η δια πάσης φύσεως παροχών ή δι υποσχέσεως τοιούτων ή άλλης ηθικής ή υλικής περιθάλψεως, δια μέσων απατηλών, δια καταχρήσεως της απειρίας ή της εμπιστοσύνης ή δι εκμεταλλεύσεως της ανάγκης, της πνευματικής αδυναμίας ή κουφότητας

άμεσος ή έμμεσος προσπάθεια προς διείσδυσιν εις την θρησκευτικήν συνείδηση ετεροδόξων επί σκοπώ μεταβολής του περιεχομένου αυτής εκείνος δε που ενεργεί προσηλυτισμόν, τιμωρείται με φυλάκιση και χρηματική ποινή. Στην περίπτωση που πρόκειται όπως προκύπτει από το σκεπτικό σε συνδυασμό προς το διατακτικό η προσβαλλομένη απόφαση δέχτηκε ότι ο αναιρεσείων, ανήκων εις την αίρεση των μαρτύρων το Ιεχωβά και προς τον σκοπόν διαδόσεως των θρησκευτικών δοξασιών της αιρέσεως αυτής επισκέφθηκε στις 2.3.1986 στη Σητεία Λασηθίου Κρήτης την χριστιανική ορθόδοξη Γ. συζ. Ν.Κ. και αφού της δήλωσε ότι της φέρνει ευχάριστα νέα της ζήτησε επιμόνως και πέτυχε να εισέλθει στην κατοικία της. Εκεί αρχικώς ανέπτυξε σ αυτήν διάφορες άσχετες απόψεις για τον πολιτικό Πάλμε και τα ειρηνιστικά θέματα, ακολούθως έβγαλε ένα βιβλίο με δοξασίες της πιο πάνω θρησκευτικής αιρέσεως και διάβαζε απ' αυτό περικοπές σχετικώς με την Αγία γραφή, τις οποίες ανέλυε εντέχνως και με τρόπο που η παραπάνω ορθόδοξη χριστιανή δεν είχε πλήρη εποπτεία, προσφέροντας ταυτοχρόνως σ αυτήν διάφορα παρομοίου περιεχομένου βιβλία και καταχρώμενος της απειρίας της στα δογματικά και εκμεταλλευόμενος την πνευματικήν της αδυναμίαν προσπάθησε με φορτικότητα, παροτρύνοντάς την προς τούτο, να πετύχει άμεσα και έμμεσα τη μεταβολή της θρησκευτικής της συνειδήσεως. Μετά ταύτα το Εφετείο, κηρύξαν ένοχον τον αναιρεσειοντά της παραβάσεως των παραπάνω διατάξεων του άρθρου 4 του ΑΝ 1363/38, όπως αντικαταστάθηκε, αφ' ενός περιέλαβε την απαιτούμενην ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία και αφ'ετέρου δεν ερμήνευσε ψευδώς ούτε προέβη σε εσφαλμένη και αντικείμενη στο Σύνταγμα εφαρμογή των διατάξεων αυτών και οι περί του αντιθέτου δύο λόγοι του κυρίου δικογράφου της αναιρέσεως και οι δύο του δικογράφου των προσθέτων είναι αβάσιμοι και απορριπτέοι. Κατά τη γνώμη όμως ενός μέλους του δικαστηρίου θα έπρεπε ν αναιρεθεί η προσβαλλομένη απόφαση για εσφαλμένη εφαρμογή της διατάξεως του άρθρου 4 του Ν. 1363/38, γιατί δεν αναφέρεται σ αυτήν με ποιες παροχές ή υποσχέσεις τέτοιων παροχών

ή υλικής ή ηθικής περιθάλψεως προσπάθησε να διεισδύσει στη θρησκευτική συνείδηση της πιο πάνω χριστιανής ορθοδόξου ούτε σε τι συνίσταται η απειρία και η πνευματική της αδυναμία.

Πρόεδρος: Ι. Γρίβας

Εισηγητές: Π. Γρηγοριάδης

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

Δημοσίευση: Ποινικά Χρονικά Έτος: 1988 Τόμος: ΛΗ Σελ.: 776

ΤΡΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΔΣΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Δικαστήριο: ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ ΠΛΗΜΜΕΛΕΙΟΔΙΚΕΙΟ

Τόπος: Αθήνα

Αριθ. Απόφασης: 51487

-Ανήλικος Μάρτυρας του Ιεχωβά
Προσφέρει φυλλάδια σε πιστό της
Ορθόδοξης Εκκλησίας την ώρα που
έβγαινε από την λειτουργία

Έτος: 1986

Περίληψη Προσηλυτισμός. Έννοια και στοιχεία: Η απόπειρά του αποτελεί αυτοτελές έγκλημα ανεξάρτητα από το αν επήλθε ή όχι το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Κατηγορούμενοι, που έστειλαν οικείο τους (τον 8χρονο παιδί τους) να προσφέρει φυλλάδια των μαρτύρων του Ιεχωβά σε πιστό, που έβγαινε από την εκκλησία με την απατηλή διαβεβαίωση ότι ήταν διαφημιστικά, κρίθηκαν ένοχοι για προσηλυτισμό με το ελαφρυντικό του πρότερου έντιμου βίου.

Κείμενο Απόφασης

Από τη διάταξη του αρθρ. 4 παρ. 2 του α.ν. 1363/1938, όπως τροποποιήθηκε με το αρθρ. 2 του α.ν. 1672/1939, η οποία είναι απόλυτα σύμφωνη με τις ισχύουσες συνταγματικές διατάξεις (ΑΠ 1035/75, 997/75 Ποιν Χρ ΚΣΤ' 391 ως 380 αντίστοιχα), προκύπτει ότι προσηλυτισμό διενεργεί εκείνος ο οποίος άμεσα ή έμμεσα προσπαθεί να διεισδύσει στη θρησκευτική συνείδηση ετεροδόξου, σκοπώντας τη μεταβολή του περιεχομένου της και χρησιμοποιώντας όχι μόνο τα μέσα που διαζευτικώς αναφέρονται στο πιο πάνω άρθρο, αλλά και οποιοδήποτε άλλο μέσο, αρκεί να γίνεται με το προαναφερόμενο σκοπό, αφού η μνημόνευση των παραπάνω μέσων είναι ενδεικτική ("προσηλυτισμός ίδια είναι..."). Με δεδομένα εξάλλου, α) ότι ο νομοθέτης χρησιμοποιώντας τη λέξη "προσπάθεια" ανήγαγε σε αυτοτελές έγκλημα την απόπειρα προσηλυτισμού και κατέστησε έτσι αξιόποινη τη συμπεριφορά του δράστη ανεξάρτητα αν επέλθει ή όχι το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα και β) ότι σύμφωνα με το αρθρ. 43 του ΠΚ και η απρόσφορη ακόμη απόπειρα τιμωρείται, δηλαδή και όταν ακόμη η πράξη εκτελείται με μέσο ή κατά

αντικειμένου τέτοιας φύσης ώστε να αποβεί απολύτως αδύνατη η τέλεση του εγκλήματος, παρέπεται από αυτά, κατά λογική ακολουθία, ότι για τη συντέλεση της αξιόποινης πράξης του προσηλυτισμού, αρκεί και μόνη η προσπάθεια του δράστη, έστω και έμμεση, να διεισδύσει στη θρησκευτική συνείδηση άλλου που δεν είναι ομόδοξος με αυτόν, σκοπώντας στη μεταβολή του περιεχομένου της, ήτοι τη μεταβολή των θρησκευτικών πεποιθήσεων του άλλου, χρησιμοποιώντας οποιοδήποτε μέσο, έστω και αν αυτό το μέσο δεν είναι ικανό να επιφέρει, την επιδιωκόμενη μεταβολή ή αν το παθητικό υποκείμενο της πράξης δεν είναι επιδεκτικό τέτοιας μεταβολής. Μάλιστα για τη στοιχειοθέτηση του προσηλυτισμού δεν είναι απαραίτητο αυτός που τον ενεργεί να υπερέχει κατά τη μόρφωση του παθητικού υποκειμένου της πράξης (ΑΠ 1035/75 όπ. π.π.). Τέλος, ναι μεν υπάρχει αμφισβήτηση αν οι δοξασίες των μαρτύρων του Ιεχωβά αποτελούν γνωστή ή όχι θρησκεία, όμως ανεξάρτητα από οποιαδήποτε σκοπιμότητα (θρησκευτική, εθνική, κοινωνική) κατά την ορθότερη γνώμη δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η δραστηριότητα των μαρτύρων του Ιεχωβά αποτελεί από απόψεως συνθέσεως, λειτουργίας και διοικήσεως εκδήλωση γνωστής θρησκείας. Πράγματι, οι μάρτυρες του Ιεχωβά δεν έχουν ευκτήριους οίκους, συγκεντρούμενοι σε διάφορες οικίες, το τυπικό της λατρείας τους δεν είναι γνωστό και δεν έχουν εκκλησιαστικές αρχές, ώστε να υπόκεινται στην εποπτεία του κράτους, η οποία είναι στοιχείο επίσης απαραίτητο για την έννοια της γνωστής θρησκείας. Επί πλέον δέχονται και διαδίδουν απόψεις, οι οποίες πολλές φορές αντίκεινται στη δημόσια και γενικώς στην έννομη τάξη (αρνούνται να λαμβάνουν όπλα στο στρατό), απαγορεύουν τη μετάγγιση αίματος στα μέλη τους, με συνέπεια να γίνονται πρόξενοι θανάτων ασθενών και καταδικάζονται πολλές φορές, όπως προκύπτει από τη νομολογία των δικαστηρίων, για προσηλυτισμό ο οποίος απαγορεύεται (βλ. Π. Τρεμπέλα, ο Χιλιασμός εκδ.1976, σελ. 4, Κ. Βαβούσκου, Ο νομικός χαρακτήρας της κινήσεως των μαρτύρων του Ιεχωβά στον Αρμ.1980 σελ. 1003 επ., Ι.Θ.Παναγόπουλου, Μάρτυρες του

Ιεχωβά κλπ στο ΝοΒ 17.513, Π. Πρωτ. Αθ 7932/73 Αρμ. 1973.777 και κάτω από αυτή σχόλιο του Σ. Παπαθεμελή και πολλές άλλες παραπομπές και για τη μία και για την άλλη άποψη στη Π Πρωτ Ηρακλ Αρμ. 1986.591 επ.). Στην προκειμένη περίπτωση από τις ένορκες καταθέσεις των μαρτύρων κατηγορίας και υπερασπίσεως, τις απολογίες των κατηγορουμένων και τη λοιπή εν γένει συζήτηση της υποθέσεως αποδεικνύονται τα ακόλουθα: Στις 6.11.83, ημέρα Κυριακή και κατά τις 10 περίπου το πρωί, ώρα δηλαδή κατά την οποία συνήθως τελειώνουν οι θείες λειτουργίες που τελούνται στους ορθόδοξους ναούς, οι κατηγορούμενοι Ι.Β. και Α.Η., οι οποίοι είναι "μάρτυρες του Ιεχωβά", μαζί με τα ανήλικα τέκνα της πρώτης στεκόντουσαν στη γωνία των οδών Πατησίων και Κανταζόγλου που βρίσκεται σε απόσταση 200 περίπου μέτρων από τον ιερό ναό του Αγίου Λουκά Πατησίων, κρατώντας και διανέμοντας δωρεάν στους διερχόμενους τα έντυπα "ΕΥΠΝΑ" και "ΣΚΟΠΙΑ" τα οποία εκδίδει η οργάνωση των μαρτύρων του Ιεχωβά. Απέστειλαν λοιπόν οι κατηγορούμενοι αυτοί το γιο της πρώτης, ηλικίας 8 περίπου ετών, στο διερχόμενο Ν.Κ., ορθόδοξο χριστιανό, που μόλις είχε βγει από τον πιο πάνω ναό για να του προσφέρουν τα παραπάνω έντυπα. Πράγματι ο γιος της κατηγορουμένης Ι.Β. πρόσφερε και παρέδωσε στο Ν.Κ. τα προαναφερόμενα έντυπα, λέγοντας σ αυτόν ότι πρόκειται για διαφημιστικά έντυπα. Οι προμνημονευόμενοι δύο κατηγορούμενοι έπραξαν αυτό, σκοπώντας να επιφέρουν μεταβολή του περιεχομένου της θρησκευτικής συνείδησης του Ν.Κ. και να καταστεί έτσι και αυτός οπαδός των θρησκευτικών δοξασιών τους. Οι κατηγορούμενοι αυτοί δεν πρόσφεραν οι ίδιοι τα έντυπα στο Ν.Κ. αλλ' έστειλον το γιό της πρώτης για να του τα παραδώσει, με την απατηλή μάλιστα δήλωση ότι αυτά ήσαν διαφημιστικά φυλλάδια, για να μην αντιληφθεί εκείνος αμέσως το σκοπό τους και αρνηθεί την παραλαβή τους. Και ναι μεν ο Ν.Κ., αντισυνταγματάρχης τότε εν ενεργεία, είναι απόφοιτος της σχολής Ευελπίδων και του τμήματος οικονομικών και πολιτικών επιστημών της νομικής σχολής, όμως, πέραν του ότι οι πιο πάνω δύο κατηγορούμενοι

αγνοούσαν το επάγγελμα του και τη μόρφωση του γενικώς, σύμφωνα με τα προαναφερόμενα, αφού αυτοί σιωπούσαν και προσπάθησαν να επιτύχουν τη μεταβολή των θρησκευτικών του δοξασιών, είναι αδιάφορο για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος του προσηλυτισμού αν το μέσο που χρησιμοποίησαν δεν ήταν ικανό να επιφέρει τη σκοπούμενη μεταβολή ή αν ο Ν.Κ., λόγω της μόρφωσης του, δεν ήταν επιδεκτικός τέτοιας μεταβολής. Εξάλλου ο τύπος και ο χρόνος ενεργείας των κατηγορουμένων αυτών (ημέρα Κυριακή, μετά τη θεία λειτουργία και σε μικρή απόσταση από ορθόδοξο ιερό ναό) επιμαρτυρούν τον παραπάνω σκοπό τους. Επομένως στοιχειοθετούνται όλα τα υποκειμενικά και αντικειμενικά στοιχεία του εγκλήματος του προσηλυτισμού και γι' αυτό οι πιο πάνω δύο κατηγορούμενοι πρέπει να κηρυχθούν ένοχοι, αλλά να τους αναγνωριστεί η ελαφρυντική περίπτωση της πρότερης ατομικής, οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής.

Πρόεδρος: Δ. Κανελλόπουλος

Μέλη: Γ. Φαρλανός, Ι. Λιάπης

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

Δημοσίευση: Ποινικά Χρονικά 'Ετος: 1987 Τόμος: ΛΖ Σελ.: 342

ΤΡΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΔΣΑ
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Δικαστήριο: ΤΡΙΜΕΛΕΣ ΠΛΗΜΜΕΛΕΙΟΔΙΚΕΙΟ

Τόπος: Χανίων

Αριθ. Απόφασης: 172

- Χιλιαστές πωλούν έντυπα
και προσκαλούν σε Θεολογική
συζήτηση

Έτος: 1986

Περίληψη Δεν τελούν προσηλυτισμό (4γ ΑΝ 1363/38) μάρτυρες Ιεχωβά, που, πηγαίνοντας από σπίτι σε σπίτι, προσφέρουν για πώληση χιλιαστικά έντυπα και προσκαλούν σε θεολογική συζήτηση. Το αντίθετο οδηγεί σε παραβίαση συνταγματικά κατοχυρωμένων ατομικών δικαιωμάτων. Ο προσηλυτισμός συνιστά έγκλημα υπαλλακτικώς μικτού και τελειοποιημένης απόπειρας.

Κείμενο Απόφασης:

Το παραπάνω Βούλευμα δέχθηκε ολόκληρη την πρόταση του Εισαγγελικού Πάρεδρου Γ. Σκιαδαρέση που έχει ως εξής:

(I) Ύστερα από την από 12.10.85 μήνυση του Λ.Α. του Ν., ετών 46, Αστυνομού Β ' στο Αστον. Τμ. Τάξης Χανίων, ασκήθηκε δίωξη για την παραπάνω πράξη και δόθηκε η 215/85 παραγγελία μας στον Πταισματοδίκη Χανίων για προανάκριση που περατώθηκε και μας υποβλήθηκε με το 7/14.1.86 έγγραφο του. Η κατηγορία συνίσταται στο ότι στα Χανιά, την 12.1 0.85 (ώρα 1.7.45 περίπου) οι κατηγορούμενοι προσπάθησαν από κοινού να διεισδύσουν στη θρησκευτική συνείδηση ετεροδόξου με σκοπό να μεταβάλλουν το περιεχόμενο της και συγκεκριμένα τούτοι, στον παραπάνω χρόνο, όντες μάρτυρες του Ιεχωβά (χιλιαστές), πήγαν μαζί στο σπίτι του Χριστιανού Ορθοδόξου παραπάνω μηνυτή και ζήτησαν επίμονα, παρά την άρνηση του, να του προσφέρουν τα χιλιαστικά έντυπα "ΕΥΠΙΝΑ" και "ΣΚΟΠΙΑ", καθώς επίσης να περάσουν μέσα στο σπίτι για θεολογική συζήτηση. Από το αποδεικτικό υλικό που συγκέντρωσε η προανάκριση, δηλ. τη μήνυση και τη μαρτυρική κατάθεση του μηνυτή και τις απολογίες των κατηγορουμένων, προέκυψαν

τα εξής: Αναμφίβολα, αφού το καταθέτουν και οι δύο πλευρές, οι κατηγορούμενοι είναι μάρτυρες του Ιεχωβά, στις δε 2.10.85 πήγαν στο σπίτι του μηνυτή για να πουλήσουν τα έντυπα τους "ΕΥΠΙΝΑ", και "ΣΚΟΠΙΑ", και τελικά κατέληξαν στο Αστυνομ. Τμήμα Τάξης Χανίων, όπου τους οδήγησε ο μηνυτής Αστυνόμος. Πλην όμως, όσον αφορά τις περιστάσεις κάτω από τις οποίες έλαβαν χώρα τα γεγονότα της κατηγορίας, η κάθε πλευρά προβάλλει δικούς της ισχυρισμούς. Σύμφωνα με το μηνυτή οι κατηγορούμενοι "φορτικότατα" ζήτησαν να του προσφέρουν τα περιοδικά τους και να περάσουν μέσα στο σπίτι του για θεολογική συζήτηση, παρά δε την άρνηση του εκείνοι "επέμεναν", και χωρίς να περιγράψει άλλο τη σκηνή ώστε να γίνει κατανοητή η φορτικότητα και η επιμονή των κατ/νων, διαβεβαιώνει ότι σιγουρεύτηκε πως ο σκοπός τους ήταν ο προσηλυτισμός και γι αυτό τους οδήγησε στο Τμήμα. Αγνόησε όμως το γεγονός ότι οι σκέψεις, οι διαθέσεις, τα φρονήματα, τα αισθήματα στο χώρο του ποινικού δικαίου δεν τιμωρούνται, αλλά μόνο οι πράξεις (άρθ. 14 ΠΚ - Ανδρουλάκης Γεν. Περ. σελ. 215) από την ανάλυση των οποίων συνάγονται μόνο οι σκοποί του δράστη, και τις οποίες λόγω ιδιότητας έπρεπε να περιγράψει λεπτομερώς και με μεγάλη ακρίβεια και να μην αρκεστεί σε αοριστίες, που δεν διασαφήνισε ούτε στα πλαίσια της προανάκρισης (βλ. την 8.1.86 κατάθεση του). Έτσι όμως μπορεί ο ίδιος να σιγουρεύτηκε για το σκοπό των κατηγ/νων, αλλά στέρησε τη δυνατότητα να πράξει το Ίδιο και ο εφαρμοστής του δικαίου. Για να αποδείξει δε τον "dolus malus" των κατηγορουμένων, επικαλείται ότι προ 4μήνου στο Αστυνομικό Κατάστημα του Τμ. Τάξης, απαίτησε από τον επίσκοπο των χιλιοστών και δύο άλλα μέλη τους να μην τον επισκέπτονται απρόσκλητοι και ότι "υποψιάζεται", πως οι κατηγορούμενοι έχοντας πληροφορηθεί την απουσία του στην Αθήνα, πήγαν να κάνουν προσηλυτισμό της συζύγου του και του παιδιού του. Πλην όμως δεν καταθέτει, ούτε πρόκυψε, αν ο παραπάνω επίσκοπος και τα μέλη, μετέφεραν τα λόγια του στους συγκεκριμένους κατηγορούμενους, ούτε το πώς πληροφορήθηκαν οι

κατηγορούμενοι την απουσία του. Βέβαια διευκρινίζει ότι απλώς υποψιάζεται το τελευταίο, αλλά στο ποινικό δίκαιο η υποψία θα πρέπει να εκτιμάται σαν μια σκέψη που έχει ίσες πιθανότητες να είναι λογική και ίσως να είναι απλώς αυθαίρετη. Σύμφωνα με τους κατηγ/νους τα πράγματα έχουν ως εξής: Χτύπησαν την πόρτα του μηνυτή, και όταν τους άνοιξε ένα μικρό παιδί, ζήτησαν τον πατέρα του οπότε ήλθε ο μηνυτής, ο οποίος μόλις άκουσε ότι οι κατηγ/νοι είναι μάρτυρες του Ιεχωβά και ότι πουλάνε τα έντυπα τους, πριν προλάβουν να πουν οτιδήποτε άλλο, έγινε έξαλλος και άρχισε να φωνάζει και να βρίζει. Τελικά τους ανακοίνωσε την ιδιότητα του και τους οδήγησε στο Τμήμα(3). I. Επειδή οι μάρτυρες του Ιεχωβά ή χιλιοστές, έχοντας φανερές και όχι κρυφές δοξασίες (άρνηση της θεότητας του Χριστού και της τριαδικής υπόστασης του Θεού καθώς και άρνηση άλλων θεμελιωδών αρχών της χριστιανικής θρησκείας, παραδοχή ορατής, ειρηνικής και ευδαιμόνας βασιλείας του Χριστού με τους πιστούς του στη γη διαρκείας χιλίων ή και περισσότερων ετών, πριν τη μέλλουσα κρίση κλπ.), δημόσια διδασκόμενες και λατρεία φανερή, αποτελούν "γνωστή" θρησκεία, προσιτή στον καθένα και κατά συνέπεια δόγμα "ανεγνωρισμένο" με την έννοια του άρθρου 1371 ΑΚ (ΣΤΕ 2105-6/1975 Αρ. Μάνεση "Ατομικές ελευθερίες" τ.α εκδ. Δ ' 1982 σελ. 254) γεγονός που έχει σπουδαίες πρακτικές συνέπειες, όπως π.χ. ο γάμος των οπαδών του δόγματος με την προβλεπόμενη από αυτό ιεροτελεστία, να μην είναι ανυπόστατος και το τέκνο που συλλήφθηκε σε τέτοιο γάμο, να είναι γνήσιο (ΣΤΕ 2105-6/75) δικαίωμα λήψης άδειας λειτουργίας ευκτήριων οίκων (ΣΤΕ 2484/80 - ΣΤΕ 4260/85) ίδρυση σωματείων (βλ. Εφετείο Κρήτης 509/85 αδημοσ.) κλπ. Επειδή σύμφωνα με το αρθρ. 13 παρ. 2 του Συντάγματος 1975 "Πάσα γνωστή θρησκεία είναι ελεύθερα..." αρκεί η άσκηση της λατρείας της να μην προσβάλει τη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη. Επειδή η συνταγματικά κατοχυρωμένη (αρθρ. 13 παρ. 1 Σ. 75) ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης αναλύεται στα εξής επί μέρους δικαιώματα του ατόμου α) στην ελευθερία να πρεσβεύει τη θρησκεία της αρεσκείας του β) στην ελευθερία να είναι άθρησκος ή άθεος γ) στο

δικαίωμα μεταβολής - έστω και κατ' επανάληψη- θρησκευματος ή αποβολής απλώς των θρησκευτικών του πεποιθήσεων δ) στην απαγόρευση του να εξαρτάται από οποιοσδήποτε θρησκευτικές πεποιθήσεις, η απόλαυση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζει στο άτομο η έννομη τάξη, ε) στο δικαίωμα του ατόμου να μην αποκαλύπτει ή να εκδηλώνει τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, όταν θέλει (Π. Παραράς Σύμβουλος ΣτΕ "corpys" έκδ. 1982 σελ. 211 Μάνεσης ο.π. σ. 251 Σβώλου-Βλάχου "Το σύνταγμα της Ελλάδος" τ.α. έκδ. 1954 σ. 67). II. Επειδή η ελευθερία εκδήλωσης των θρησκευτικών πεποιθήσεων κατοχυρώνεται και ειδικότερα από το αρθρ. 9 παρ.2 της Σύμβασης της 4.11.1950 της Ρώμης "δια την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου κλπ." η οποία έχοντας κυρωθεί με το ν. δ. 53/1974 απέκτησε πλέον υπερνομοθετική ισχύ, σύμφωνα με το αρθρ. 21 παρ. 1 του Σ. 1975 (ΣτΕ 2239/1980 Π. Παραράς ο.π. σελ. 407-8). Επειδή η ελευθερία εκδήλωσης θρησκευτικών πεποιθήσεων, προστατεύεται και από αρθρ. 14 παρ. 1 Σ. 75 "έκαστος δύναται να εκφράζει και να διαδίδει προφορικώς, εγγράφως και δια του τύπου τους στοχασμούς του..." άρα και αυτούς περί του θρησκευματος. Σύμφωνα δε με το αρθρ. 10 παρ. 1 εδ. β της παραπάνω Σύμβασης της Ρώμης "Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν γνώμης ως και την ελευθερίαν λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων...". III. Επειδή όλα τα προεκτεθέντα τελούν υπό την Συνταγματική απαγόρευση της διενέργειας προσηλυτισμού (αρθρ. 13 παρ. 2 εδ. γ Σ. 75). Σύμφωνα δε με το αρθρ. 4 εδαφ. γ α.ν. 1363/1983 όπως αντικατ. με αρθρ. 1 α.ν. 1672/39, προσηλυτισμός είναι "η άμεσος ή έμμεσος προσπάθεια προς διείσδυσιν εις την θρησκευτικήν συνείδησιν ετεροδόξων, επί σκοπώ μεταβολής του περιεχομένου αυτής". Επειδή όμως μια τέτοια γενική και αόριστη διατύπωση δεν θα ήταν σύμφωνη προς τους απαιτούμενους, από το αρθρ. 7 αρ. 1 εδ. α Σ. 75, όρους για επακριβή καθορισμό της αξιόποινης πράξης (βλ. Σβώλου-Βλάχου ό.π. σ. 34), ο νομοθέτης απαρίθμησε ενδεικτικά τους τρόπους και τα μέσα που καθιστούν ποινικά αξιολογήσιμη την

προσπάθεια διείσδυσης στη θρησκευτική συνείδηση ετεροδόξου, η οποία πρέπει να γίνεται για να πληρωθεί η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος (ιδία) δια πάσης φύσεως παροχών ή δι υποσχέσεως τοιούτων ή άλλης ηθικής ή υλικής περιθάλψεως δια μέσων απατηλών, δια καταχρήσεως της απειρίας ή της εμπιστοσύνης ή δι' εκμεταλλεύσεως της ανάγκης, της πνευματικής αδυναμίας ή κουφότητας". Σ' αυτή την ενδεικτική απαρίθμηση θα πρέπει κύρια να προσβλέπει ο εφαρμοστής του δικαίου προκειμένου να μην διευρυνθούν υπέρμετρα τα όρια του αξιοποίνου, καταργώντας, τα προεκτεθέντα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα. Άλλωστε τούτο επιβάλλει η γενική αρχή, που κρατεί στο χώρο του Συνταγματικού Δικαίου, όσον αφορά την ερμηνεία νόμων που θέτουν περιορισμούς στην άσκηση ατομικών δικαιωμάτων, σύμφωνα με την οποία, η ερμηνεία τούτων των νόμων πρέπει να είναι στενή (Μάνεσης ό.π. σελ. 77). Έτσι όπως έχει η διατύπωση του νόμου προκύπτει ότι ο προσηλυτισμός 1) είναι έγκλημα "τετελεσμένω εν απόπειρα" ή "τελειοποιημένης απόπειρας" (για έννοια βλ. Ανδρουλάκη Γεν. Μερ. σελ. 592) αφού ο νόμος τιμωρεί με την ποινή του τετελεσμένου εγκλήματος και την προσπάθεια διείσδυσης κ.π. (οι όροι προσπάθεια και απόπειρα είναι ταυτόσημοι). Κατά συνέπεια αφενός μεν, δίωξη για απόπειρα προσηλυτισμού δεν είναι νοητή, αφετέρου δεν είναι αδιάφορο αν θα ολοκληρωθεί ή όχι η προσπάθεια το δράστη, αν δηλαδή προσηλυτισθεί τελικά ή όχι το θύμα II) Είναι έγκλημα υπαλλακτικώς ή διαζευτικώς μικτό (ΑΠ 1304/83 Ποιν. Χρ. ΛΓ 502) δηλαδή, ακόμα και αν στη συγκεκριμένη περίπτωση πραγματοποιηθούν χωριστά όλοι οι τρόποι τέλεσης του, που περιγράφει ο νόμος, ένα μόνο έγκλημα έχει διαπράξει ο δράστης. Τελικά ο νόμος απαιτεί να αποδεικνύεται (βλ. και ΑΠ 1155/78 Ποιν. Χρ. ΚΘ 264) για το αξιόποινο της προσπάθειας διείσδυσης (ιδία) είτε α) προσφορά ή υπόσχεση παε συνειδητό πιστό και ο καλλίτερος τρόπος για να το πράξει, είναι ο ισότιμος δημοκρατικός διάλογος με εκείνους που η ορθοδοξία θεωρεί αιρετικούς. Ας σημειωθεί ότι τα παραπάνω έντυπα "ΣΚΟΠΙΑ" και "ΕΥΠΙΝΑ" νόμιμα κυκλοφορούν όπως φαίνεται από το

Υ/Φ ΙΑ/166/15.2.83 έγγραφο του Υπουργ. Προεδρ. Κυβερν., έχει δε χορηγηθεί ατέλεια δημοσιογραφικού χάρτου για την εκτύπωση τους στην εταιρία "ΣΚΟΠΙΑ" που τα εκδίδει με την 2865/83 απόφαση του ιδίου υπουργείου. Επειδή δεν υπάρχουν αποχρώσεις ενδείξεις για τέλεση της αξιόποινης πράξης του προσηλυτισμού, θα πρέπει να μη γίνει κατηγορία εναντίον των κατηγορουμένων σύμφωνα με τα άρθρα 309 παρ. 1 α και 310 παρ. 1 εδ. α ΚΠΔ τα δε έξοδα να επιβληθούν σε βάρος του Δημοσίου μη συντρέχοντος του αρθρ. 585 παρ. 1 ΚΠΔ.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

Δημοσίευση: Ποινικά Χρονικά Έτος: 1987 Τόμος: ΛΖ Σελ.: 118

Ισχύον Δίκαιο

**ΤΡΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ: INTRACOM ΝΟΜΟΣ
480/1992 ΑΠ (20971)**

Μητέρα συνεργός στον
προσηλυτισμό των ανήλικων τέκνων της

+) Μέγεθος Γραμμάτων - Κλείσιμο

Δ/ΝΗ/1992 (1573), ΠΟΙΝΧΡ/1992 (557), ΤΟΣ/1992 (787)
Προσηλυτισμός. Απαγορεύεται και η άσκηση του υπέρ του Ορθοδόξου
Δόγματος. Δεν αποκλείεται η τέλεση του αν γίνεται υπέρ δόγματος που
δεν διαφέρει από την Ορθόδοξη Χριστιανική πίστη (εν προκειμένω,
Ελεύθερη Αποστολική Εκκλησία της Πεντηκοστής). Τέλεση
προσηλυτισμού σε βάρος ανηλικών τέκνων ηλικίας 4 και 8 ετών, τα
οποία είχαν βαπτισθεί κατά το ορθόδοξο δόγμα. Απλή συνεργεία της
μητέρας αυτών στην τέλεση του αδικήματος που οδηγούσε τα τέκνα σε
εντευκτήριο του άνω δόγματος, παρά τις αντιρρήσεις του συζύγου της
με τον οποίον ήταν σε διάσταση.

Αριθμ. 480/1992 Αρείου Πάγου

Προεδρεύων ο αρεοπαγίτης Χ. Πλουμής
Εισηγητής ο αρεοπαγίτης Σ. Μαθθίας
Δικηγόρος Π. Βεζυρέας

Με τον πρώτο λόγο αναίρεσης, κατά το πρώτο σκέλος του, οι
αναιρεσιόντες υποστηρίζουν ότι η "Ελεύθερη Αποστολική Εκκλησία
της Πεντηκοστής" υπέρ της οποίας ασκήθηκε ο προσηλυτισμός, δεν
διαφέρει από την Ορθόδοξη Ανατολική Χριστιανική πίστη, η ταύτιση
δε αυτή αποκλείει τον προσηλυτισμό. Η αιτίαση αυτή πλήττει την
ανέλεγκτη ουσιαστική κρίση του Εφετείου, το οποίο δέχτηκε ότι οι
θρησκευτικές δοξασίες της ως άνω "Εκκλησίας" διαφέρουν εκείνων της
Ορθόδοξης της Ελληνικής Εκκλησίας. Αρα ως προς το σκέλος αυτό ο
πρώτος λόγος είναι απαράδεκτος. Ως προς το δεύτερο σκέλος του,
που πέμφεται την αναιρεσιβαλλομένη επειδή παρείδε την εις βάρος
των άλλων θρησκείων και δογμάτων υφιστάμενη, αντικείμενη δε στο
άρθρο 4 του Συντάγματος, ανισότητα, διότι δεν τιμωρείται ο υπέρ
του ορθοδόξου δόγματος προσηλυτισμός, είναι απορριπτέος,
προεχόντως ως στηριζόμενος σε ανακριβή προϋπόθεση, αφού η
απαγόρευση του προσηλυτισμού είναι, κατά τις προαναφερόμενες

διατάξεις, αμφιμερής, όπως άλλωστε αδιαστίκτως προνοείται στο άρθρο 13 παρ. 2 εδαφ. τελ. του Συντάγματος.

Από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 1510, 1512, 1518 ΑΚ προκύπτει ότι η γονική μέριμνα, στην οποία περιλαμβάνεται και η επιμέλεια του προσώπου του τέκνου, ανήκει καταρχήν (με την επιφύλαξη των διατάξεων του ΑΚ 1516) και στους δύο γονείς και ασκείται από αυτούς από κοινού, εκτός αν ο άλλος σύζυγος αδυνατεί να την ασκήσει από λόγους πραγματικούς ή ως ανίκανος ή περιορισμένα ικανός για δικαιοπραξία κλπ. Σε περίπτωση διαφωνίας, αποφασίζει το δικαστήριο. Εξάλλου κατά το άρθρο 1513 ΑΚ αν έχει λυθεί λόγω διαζυγίου ή έχει ακυρωθεί ο γάμος, η άσκηση της γονικής μέριμνας κανονίζεται από το δικαστήριο, το ίδιο δε ισχύει και αν υπάρχει διακοπή της συμβίωσης των γονέων των συζύγων (ΑΚ 1514). Περαιτέρω το τέκνο, έστω και ανήλικο, εφόσον έχει βαπτιστεί κατά το Ορθόδοξο Δόγμα, έχει αποκτήσει τη θρησκεία αυτή, κατά τους εφαρμοστέους, ως προς τα έννομα αποτελέσματα της βάπτισης, Ιερούς Κανόνες. Αρα το έγκλημα του προσηλυτισμού νοείται εις βάρος παιδιών νεαρής ηλικίας, εφόσον έχουν βαπτισθεί κατά το Ορθόδοξο Δόγμα. Επομένως ο δεύτερος λόγος:

α) καθόσον μεν υποστηρίζει ότι μόνη η δεύτερη αναιρεσείουσα, ως μητέρα των ανηλικών Π., 4 ετών, και Α., 8 ετών, είχε δικαίωμα να καθορίζει τη θρησκεία ή το δόγμα στο οποίο τα τέκνα της θα κατηχηθούν, είναι αβάσιμος,

β) καθόσον δεν πλήττει την ανέλεγκτη ουσιαστική κρίση του Εφετείου, με αμφισβήτηση της τέλεσης του εγκλήματος, είναι अपараδέκτος.

Αβάσιμος περαιτέρω είναι και ο τρίτος λόγος, με τον οποίο οι αναιρεσείοντες υποστηρίζουν ότι οι ως άνω ανήλικοι δεν είχαν λόγω της ηλικίας τους ορισμένο θρησκευμα, αφετέρου δε απараδέκτως ισχυρίζονται ότι οι ανήλικοι αυτοί δεν είχαν διαμορφωμένη θρησκευτική συνείδηση.

Όπως προκύπτει από την πληττόμενη απόφαση, το Εφετείο δέχτηκε ότι από τα αναφερόμενα αποδεικτικά στοιχεία αποδείχθηκαν τα ακόλουθα περιστατικά: Ο πρώτος κατηγορούμενος στην Καβάλα, κατά το μήνα Μάιο 1986, εκμεταλλευόμενος την απειρία και ανωριμότητα των ως άνω ανηλίκων, προσπάθησε να διεισδύσει, είτε με ομιλίες από τον άμβωνα του εντευκτηρίου της "Ελεύθερης Αποστολικής Εκκλησίας της Πεντηκοστής" είτε με κατ' ιδίαν συνομιλίες, στη θρησκευτική συνείδηση των ανηλίκων αυτών, που είχαν διαμορφώσει θρησκευτική συνείδηση κατά τους κανόνες της Ορθόδοξης Ελληνικής Εκκλησίας, με σκοπό να την επηρεάσει, πράγμα που πέτυχε, αφού οι προαναφερόμενοι ανήλικοι, μετά τον επηρεασμό αυτό, ασπάστηκαν και πρεσβεύουν τις δοξασίες της Ελεύθερης Αποστολικής Εκκλησίας της Πεντηκοστής, όπως ιδίως προκύπτει από την κατάθεση της ανήλικης Α. Η δεν τρίτη κατηγορουμένη (δεύτερη αναιρεσείουσα) μητέρα των ανηλίκων, έδωσε με πρόθεση απλή βοήθεια και συνδρομή στον πρώτο με το να οδηγεί τα τέκνα της στο εντευκτήριο του και να τον καλεί στο σπίτι της για ιδιαίτερες συνομιλίες, παρά τις ρητές αντιρρήσεις του συζύγου της και πατέρα των ανηλίκων, με τον οποίο (όπως προκύπτει από το διατακτικό) βρισκόταν σε διάσταση. Η αιτιολογία αυτή είναι ειδική και εμπειριστατωμένη, διαλαμβάνει όλα τα περιστατικά που απαρτίζουν το έγκλημα του προσηλυτισμού καθώς και τις αποδείξεις στις οποίες στηρίχτηκε η δικαστική κρίση και τις σκέψεις βάσει των οποίων το Εφετείο υπήγαγε τα περιστατικά αυτά στο έγκλημα του προσηλυτισμού. Και ο τέταρτος άρα λόγος, με τον οποίο η απόφαση πλήττεται επειδή δεν έχει τάχα ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία (άρθρο 510 παρ. 1 Δ' ΚΠΔ), είναι αβάσιμος και απορριπτός.

Αριθμ. 1084/1974

Προεδρεύων ο αντιπρόεδρος **Κ. Μαρμαράς**

Εισηγητής ο αρεοπαγίτης **Α. Τέντες**

Δικηγόρος **Α. Σακελλαρόπουλος**

Χιλιαστές επιχειρούν
προσηλυτισμό με
αθέμιτη πολεμική κατά
της Ορθόδοξης
Εκκλησίας των εικόνων
και των μυστηρίων
της.

«Αναιρείται δι'έλλειψιν αιτιολογίας καταδικαστική επί προσηλυτισμώ απόφασις, διότι δεν προσδιορίζει το απατηλόν των χρησιμοποιηθέντων μέσων και τον τρόπον, δι'οι δράσται κατεχράσθησαν την απειρίαν, την εμπιστοσύνην και την πνευματικήν κουφότητα του προσηλυτισθέντος».

Επειδή η προσβαλλομένη απόφασις εκήρυξε τους αναιρεσιόντας ενόχους παραβάσεως του Α.Ν. 1363/1938 (άρθρ. 4 παρ. 1 και 2), ως ετροποποιήθη δια του άρθρου 2 του Α.Ν. 1673/1939, διότι ενήργησαν προσηλυτισμόν άλλου εις «την αίρεσιν των χιλιαστών» δια καταλλήλου διδασκαλίας και εντέχνου επεξηγήσεως της Αγίας Γραφής και των βιβλίων και περιοδικών της αιρέσεως ταύτης, δια της αθεμίτου πολεμικής κατά της Ορθοδόξου Χριστιανικής Εκκλησίας, των αγίων εικόνων και μυστηρίων και δια της καταχρήσεως και απειρίας, της εμπιστοσύνης, της πνευματικής αδυναμίας και κουφότητος εκείνου. Αλλ'ούτως έχουσα η απόφασις αύτη παρίσταται μη εμπεριστατωμένη, κατά την ην φέρει αιτιολογίαν, δοθέντος ότι δεν προσδιορίζει ούτε το απατηλόν των άτινα οι αναιρεσιόντες μετήλθον μέσων, προς επίτευξιν του σκοπού των αλλ'ούτε τον τρόπον δι'ου κατεχράσθησαν ούτοι την απειρίαν, την εμπιστοσύνην και την πνευματικήν κουφότητα του προς αυτούς ετεροδόξου, εις ούτινος την θρησκευτικήν συνείδησιν δια προσπαθείας εισέδυσαν μεταστρέψαντες το περιεχόμενον ταύτης. Άρα κατ'άρθρ. 510 παρ. 1δ'Κ.Π.Δ. και τον πρώτον λόγον της ενδίκου αιτήσεως αναιρετέα αποβαίνει η πληττομένη απόφασις και δη ίνα κατ'άρθρον 519 Κ.Ποιν.Δ. ακολούθως η υπόθεσις παραπεμφθή προς νέαν συζήτησιν εις το αυτό δικαστήριον, συντιθέμενον εκ δικαστών άλλων, εκτός των πρότερον δικασάντων.

Ισχύον Δίκαιο**ΤΡΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ: INTRACOM-NΟΜΟΣ****1266/1993 ΑΠ (63554)**

Αξιωματικοί της πολεμικής αεροπορίας προσηλυτίζουν υφισταμένους τους στην αίρεση της εκκλησίας της πεντηκοστής

Μέγεθος Γραμμάτων - Κλείσιμο

ΠΟΙΝΧΡ/1993 (1017)

Προσηλυτισμός σε αίρεση. Στοιχεία του αδικήματος. Συνταγματικότητα της ποινικοποίησης του προσηλυτισμού. Διενέργεια προσηλυτισμού με περισσότερες πράξεις κατ' εξακολούθηση από αξιωματικούς της πολεμικής αεροπορίας οι οποίοι εκμεταλλεόμενοι τον ανώτερο βαθμό τους έναντι των κατωτέρων τους, προσπάθησαν να προσηλυτίσουν αυτούς στην αίρεση της εκκλησίας της πεντηκοστής.

Αριθμ. 1266/1993**Προεδρεύων ο αρεοπαγίτης Κ. Ανδρουτσόπουλος****Εισηγητής ο αρεοπαγίτης Δ. Πρίντζης****Εισαγγελεύς Η. Σπυρόπουλος****Δικηγόροι Δ. Ζαραφέτας, Α. Λοβέρδος**

... Ι. Από τις διατάξεις του άρθρου 4 παρ. 1 και 2 του αν. νόμου 1363/1938, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 2 του αν. νόμου 1672/1939, προκύπτει ότι για τη θεμελίωση του εγκλήματος του προσηλυτισμού, η έννοια του οποίου περιγράφεται στην παραγρ. 2 του άρθρου αυτού, απαιτείται άμεση ή έμμεση προσπάθεια προς διείσδυση στη θρησκευτική συνείδηση ετεροδόξου με σκοπό τη μεταβολή του περιεχομένου αυτής, εφόσον επιχειρείται με τα ενδεικτικώς στο προαναφερόμενο άρθρο αναφερόμενα μέσα, δηλαδή με οποιασδήποτε φύσης παροχές ή με υπόσχεση τέτοιων παροχών ή άλλης ηθικής ή υλικής περίθαλψης και με μέσα απατηλά, με κατάχρηση της απειρίας ή της εμπιστοσύνης ή με εκμετάλλευση της ανάγκης, της πνευματικής αδυναμίας ή της κουφότητας του προσηλυτιζομένου. Οι

προαναφερόμενες διατάξεις του ειδικού αυτού νομοθετήματος, που εκδόθηκε με την ισχύ του Συντάγματος του έτους 1911, κατά το άρθρο 1 του οποίου απαγορεύεται ο προσηλυτισμός και κάθε άλλη επέμβαση κατά της επικρατούσας στην Ελλάδα θρησκείας, που είναι η της Ανατολικής Ορθόδοξης του Χριστού Εκκλησίας, όχι μόνο δεν είναι αντίθετες προς τα άρθρα 7 παρ. 1, 13, 14 παρ. 1 και 25 παρ. 1 και 2 του ισχύοντος Συντάγματος, αλλά συμπορεύονται απόλυτα με τις διατάξεις του άρθρου 13 του αυτού Συντάγματος, με τις οποίες αναγνωρίζεται ως απαραβίαστη η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης και ορίζεται ότι κάθε γνωστή θρησκεία είναι ελεύθερη, αφού, κατά ρητή διάταξη του ίδιου άρθρου, ο προσηλυτισμός απαγορεύεται με την έννοια ότι απαγορεύεται γενικά και κατά οποιασδήποτε θρησκείας και αν στρέφεται, μεταξύ των οποίων είναι και η, κατά το άρθρο 3 του ισχύοντος Συντάγματος, επικρατούσα στην Ελλάδα θρησκεία της Ανατολικής Ορθόδοξης του Χριστού Εκκλησίας. Η αντίθετη εκδοχή δεν μπορεί να στηριχθεί στο γεγονός ότι στο Σύνταγμα του 1911 (όπως και στα άλλα προγενέστερα Συντάγματα του 1952 και του 1968), η απαγόρευση του προσηλυτισμού συνδυαζόταν με την προστασία της θρησκείας που επικρατούσε (και που επικρατεί επίσης), ενώ στο ισχύον ήδη Σύνταγμα συνδυάζεται η απαγόρευση αυτή με την ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης που αναφέρεται σε οποιαδήποτε γνωστή θρησκεία, θέση με την οποία συμπορεύεται αναμφισβήτητα τόσο το γράμμα, όσο και το όλο πνεύμα των προαναφερομένων διατάξεων του ειδικού νομοθετήματος, με τις οποίες προστατεύεται από τον προσηλυτισμό που γίνεται με τις αναφερόμενες σε αυτές αθέμιτες ενέργειες η θρησκευτική συνείδηση πάντων των "ετεροδόξων", ήτοι όλων εκείνων που ανήκουν σε άλλη θρησκεία η άλλο δόγμα από το του προσηλυτιζόντος και όχι μόνον εκείνων που πρεσβεύουν αποκλειστικά τις αρχές της Ανατολικής Ορθόδοξης του Χριστού Εκκλησίας. Εξάλλου, η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης και σκέψης που, ως εκδήλωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προβλέπεται όχι μόνον από το ισχύον

Σύνταγμα, αλλά και από τις συμπορευόμενες διατάξεις τόσο των άρθρων 18 και 19 της οικουμενικής Διακήρυξης του Ο.Η.Ε., όσο και των άρθρων 9 και 14 της Διεθνούς Σύμβασης της Ρώμης και τους από 20 Μαρτίου 1952 προσθέτου σε αυτήν Πρωτοκόλλου των Παρισίων που κυρώθηκε με το νόμο 2329/1953, δεν αποδυναμώνεται με τις ως άνω ποινικές διατάξεις, με τις οποίες δεν κολάζεται η θρησκευτική πεποίθηση του κάθε ατόμου, που είναι απόλυτα ελεύθερη, αλλά μόνο η προσπάθεια διεισδυσης προς τον σκοπό μεταβολής αυτής που είναι τελείως ασυμβίβαστη με την θρησκευτική ελευθερία, από την οποία και απορρέει η υποχρέωση για σεβασμό των πεποιθήσεων του κάθε αντιδοξούντος. Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της δίκης επί της οποίας εκδόθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση του Αναθεωρητικού Δικαστηρίου, από τον Πρόεδρο αυτού ως κύρια ζητήματα τέθηκαν στους συνέδρους Α) το εάν ο κατηγορούμενος Ι.Μ.: 1) Ενώ ήταν στρατιωτικός, δηλαδή Υποσμηναγός και υπηρετούσε στην 2η ΜΚΣΕ, στο στρατόπεδο αυτής εντός του από μηνός Νοεμβρίου 1986 μέχρι του μηνός Δεκεμβρίου 1987 χρονικού διαστήματος με περισσότερες πράξεις που συνιστούν εξακολούθηση ενός και του αυτού εγκλήματος, ενήργησε προσηλυτισμό, δηλαδή σε μη επακριβώς εντοπισθείσες ημερομηνίες του ανωτέρω χρονικού διαστήματος, πάντως όμως περί τις επτά φορές, εκμεταλλευόμενος την από τον βαθμό του απορρέουσα ισχύ έναντι του κατά βαθμό κατώτερου Σμητ Α.Γ., υπηρετούντος στην ίδια Μονάδα, προσπάθησε με έντεχνες περί την θρησκεία συζητήσεις και πιεστικές παροτρύνσεις να διεισδύσει στη θρησκευτική συνείδηση αυτού και να μεταβάλει το περιεχόμενο της παροτρύνοντας τον να μελετήσει, λόγω της νεότητας του, μόνο το ευαγγέλιο, διότι εκεί θα βρει την αλήθεια, η οποία διαφέρει από την ορθόδοξη πίστη και προσπαθώντας να τον πείσει δι' εντέχνου ερμηνείας κατά τις δοξασίες των οπαδών της αιρέσεως της πεντηκοστής αποσπασμάτων του ιερού Ευαγγελίου, ότι η ορθόδοξη πίστη στο οποίο αυτός (κατηγορούμενος) πίστευε, προτρέποντας τον συγχρόνως με φορτικότητα να επισκεφθεί κατά την διάρκεια της αδείας

του την εκκλησία της αιρέσεως της πεντηκοστής στην Αθήνα. 2) Στο Βόλο, εντός του έτους 1988, με περισσότερες πράξεις που συνιστούν εξακολούθηση ενός και του αυτού εγκλήματος, ενήργησε προσηλυτισμό, δηλαδή σε μη επακριβώς εντοπισθείσες ημερομηνίες του ανωτέρω χρονικού διαστήματος, πάντως όμως κατ' επανάληψη, εκμεταλλευόμενος την απειρία και την πνευματική αδυναμία της Ζ.Α., προσπάθησε με επίμονη ανάπτυξη των σχετικών με την αίρεση της Πεντηκοστής θρησκευτικών δοξασιών, της ορθότητας αυτών και των υπάρχουσών διαφορών έναντι της Ορθόδοξου Χριστιανικής Θρησκείας, να διεισδύσει στη θρησκευτική της συνείδηση με σκοπό να μεταβάλει το περιεχόμενο αυτής, επιμένοντας να την πείσει ότι οι οπαδοί της εκκλησίας της πεντηκοστής έχουν σημάδια από το Θεό, ότι μπορούν να προφητεύουν, ότι αυτή και τα παιδιά της είναι δαιμονισμένοι, ότι την πολεμάει ο διάβολος για να μην τη χάσει και ότι εκεί που πιστεύει είναι τα είδωλα και τα δαιμόνια, ενώ σ' αυτούς (πεντηκοσιανούς) είναι η πραγματική αλήθεια, προτρέποντας την ταυτόχρονα με φορτικότητα να βαπτισθεί και να γίνει μέλος της εκκλησίας της πεντηκοστής. 3) Στο Βόλο, σε μη επακριβώς προσδιορισθείσα ημερομηνία των αρχών του μηνός Ιουνίου 1989 ενήργησε προσηλυτισμό, δηλαδή ειδοποιηθείς από τον Υπ. Μ.Η. να μεταβεί στην επί της οδού Κ. 31 οικία του αδελφού του Μ.Α., όπου ευρίσκετο ο επί αδελφή γαμβρός τους Α.Χ., ο οποίος, όντας οπαδός της αίρεσης της εκκλησίας της πεντηκοστής και ευρισκόμενος σε κατάσταση παραληρήματος υπό το κράτος των θρησκευτικών του δοξασιών, επικαλείτο το όνομα του Χριστού, λέγοντας ευχαριστώ Χριστέ μου που γνώρισα την αλήθεια, βλέπω στο πρόσωπο της γυναίκας μου και των παιδιών μου τον σατανά και βγάζοντας αφρούς από το στόμα του. Εκεί ο κατηγορούμενος, αφού με την εμφάνιση του και μόνο ηρέμησε τον Α.Χ., εκμεταλλεύτηκε έντεχνα το παραπάνω περιστατικό και προσπάθησε να διεισδύσει στη θρησκευτική συνείδηση των παρευρισκομένων στο περιστατικό και επηρεασμένων από αυτό Μ.Α., Μ.Μ., Μ.Σ. και Μ.Ε., καθώς και άλλων προστρεξάντων γειτόνων, με

σκοπό να μεταβάλει το περιεχόμενο αυτής (συνειδήσεως) κάνοντας κήρυγμα και αναπτύσσοντας τις σχετικές με την αίρεση της εκκλησίας της πεντηκοστής δοξασίες, λέγοντας, μεταξύ άλλων, ότι η εκκλησία τους είναι σωστή και όχι η ορθόδοξη θρησκεία και ότι το 1992 θα έρθει το τέλος του κόσμου και θα γίνει η αρπαγή της εκκλησίας και προτρέποντας τους με επιμονή και φορτικότητα να ακολουθήσουν την πίστη του και να πιστέψουν τον πραγματικό Χριστό γιατί, όντες Χριστιανοί Ορθόδοξοι, είναι με το Σατανά. Β) Το αν ο κατηγορούμενος Ι.Σ.: 1) Ενώ ήταν στρατιωτικός, δηλαδή Ανθ/γός και υπηρετούσε στην 2^η ΜΚΣΕ στο στρατόπεδο αυτής εντός του από μηνός Μαΐου 1987 μέχρι το Φεβρουάριο του 1988 χρονικό διάστημα με περισσότερες πράξεις που συνιστούν εξακολούθηση ενός και του αυτού εγκλήματος, ενήργησε προσηλυτισμό, δηλαδή έχοντας σκοπό να διεισδύσει στη θρησκευτική συνείδηση του υπηρετούντος στην ίδια μονάδα Σμητη Κ.Α., χριστιανού Ορθόδοξου και να μεταβάλει το περιεχόμενο αυτής, καταχρώμενος την εμπιστοσύνη που απέρρευε από τη θέση του ως κατά βαθμό ανωτέρου του, προσπάθησε περισσότερες από πενήντα φορές με επίμονες και φορτικές συζητήσεις που αφορούσαν τις δοξασίες του περί την αίρεση της εκκλησίας της πεντηκοστής της οποίας ήταν οπαδός και της ορθότητας αυτών έναντι της ορθόδοξου εκκλησίας, να πείσει τον ανωτέρω ότι το ορθόδοξο δόγμα δεν είναι σωστό σε πολλά σημεία, όπως η παρθενία της Παναγίας, οι βαθμοί της Ιερωσύνης, η δύναμη του Αγίου Πνεύματος κλπ. και τον προέτρεπε να επισκεφθεί την αίθουσα συγκεντρώσεως των πεντηκοσιανών στη Λάρισα και να γίνει μέλος της, του έδωσε δε δωρεάν και το εκδιδόμενο από αυτούς περιοδικό "Χριστιανισμός" παρασιωπώντας σκόπιμα κατά τις παραπάνω επαφές του ότι ο ίδιος ανήκε στην αίρεση της Πεντηκοστής. 2) Με την ιδιότητα του στον ίδιο πιο πάνω τόπο για χρονικό διάστημα 4-5 μηνών εντός του έτους 1988, με περισσότερες από μία πράξεις που συνιστούν εξακολούθηση ενός και του αυτού εγκλήματος ενήργησε προσηλυτισμό, δηλαδή κατά το ανωτέρω χρονικό διάστημα έχοντας σκοπό να διεισδύσει στη

θρησκευτική συνείδηση της Χριστιανικής Ορθόδοξου Ζ.Α. και να μεταβάλει ο περιεχόμενο αυτής εκμεταλλευόμενος έντεχνα την απειρία της περί τα θρησκευτικά ζητήματα και την πνευματική αδυναμία της, λόγω του χαμηλού μορφωτικού επιπέδου της, προσπάθησε με φορτικότητα να την πείσει να βαπτισθεί και να γίνει μέλος της αίρεσης της εκκλησίας της πεντηκοστής ισχυριζόμενος συνεχώς προς αυτήν, ότι αυτός έχει σημάδια από το Θεό, ότι μπορεί να προφητεύει, ότι αυτή και τα παιδιά της είναι δαιμονισμένοι, προκειμένου να κλονίσει την πίστη της στην Ορθοδοξία και να ασπασθεί την αίρεση της εκκλησίας της πεντηκοστής. 3) Με την ίδια ιδιότητα του στον ίδιο πιο πάνω τόπο περί το μήνα Δεκέμβριο του 1987 μέχρι τις αρχές του 1988, με περισσότερες από μία πράξεις που συνιστούν εξακολούθηση ενός και του αυτού εγκλήματος ενήργησε προσηλυτισμό, δηλαδή εντός του ανωτέρω χρονικού διαστήματος έχοντας σκοπό να διεισδύσει στη θρησκευτική συνείδηση του υπηρετούντος στην ίδια Μονάδα Ανθστή Τ.Θ. Χριστιανού Ορθόδοξου και να μεταβάλει το περιεχόμενο αυτής καταχρώμενος την εμπιστοσύνη που υπήρχε μεταξύ τους, λόγω της ιδιότητος του ως κατά βαθμό ανωτέρου του, υπηρετούντος στην ίδια Μονάδα, προσπάθησε με συζητήσεις που αφορούσαν διάφορα γεγονότα που επληροφορείτο από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα οποία τεχνηέντως συνδύαζε με αποσπάσματα από την Αποκάλυψη του Ιωάννη, να κλονίσει την πίστη του στην Ορθοδοξία και να τον πείσει να ασπασθεί την αίρεση της εκκλησίας της πεντηκοστής, προσέτι δε και για τον Ίδιο σκοπό, προσπαθούσε να τον πείσει ότι οι Ορθόδοξοι Χριστιανοί είναι αιρετικοί επειδή κάνουν το σημείο του σταυρού, πιστεύουν στις εικόνες, βαπτίζουν τα νήπια κ.λ.π. και προς ενίσχυση των θέσεων του αυτών του έδωσε δύο φορές να μελετήσει την εκδιδόμενη από τα μέλη της αιρέσεως αυτής εφημερίδα "Χριστιανισμός". 4) Με την ίδια ιδιότητα του, στον ίδιο πιο πάνω τόπο, εντός του χρονικού διαστήματος από την Ανοιξη του 1989 μέχρι την 18.8.89 με περισσότερες πράξεις που συνιστούν εξακολούθηση ενός και του αυτού εγκλήματος έχοντας σκοπό

να διεισδύσει στην θρησκευτική συνείδηση του υπηρετούντος στην ίδια Μονάδα και τελούντος υπό τας διαταγάς του Κ.Ν. Χριστιανού Ορθοδόξου και μεταβάλει το περιεχόμενο αυτής προσπάθησε καταχρώμενος της εμπιστοσύνης που απέρρευε από τη σχέση διοικούντος προς διοικούμενο, ως και την κουφότητα και απειρία του λόγω του νεαρού της ηλικίας του, με συνεχή, επίμονη και φορτική ανάπτυξη των περι την αίρεση της εκκλησίας της πεντηκοστής δοξασιών του, με συνεχή ανάγνωση του Ευαγγελίου και ερμηνεία αυτού κατά τις δικές του δοξασίες, παροχή προς αυτόν των εντύπων του δόγματος του και οδηγώντας τον στον τόπο της λατρείας του, να πείσει τον ανωτέρω να ασπαστεί την αίρεση της εκκλησίας της πεντηκοστής γεγονός που επέτυχε εκμεταλλευθείς προς τούτο την εμπειρία αυτού περί τα θρησκευτικά θέματα και την εκ της θέσεως του και του βαθμού του επιρροής. Γ) Το αν ο κατηγορούμενος Δ.Λ. ενώ ήταν στρατιωτικός, δηλαδή Ανθογός και υπηρετούσε στην 2η ΜΚΣΕ στο στρατόπεδο αυτής από τον Νοέμβριο του 1986 μέχρι τον Δεκέμβριο του 1987 με περισσότερες πράξεις που συνιστούν εξακολούθηση ενός και του αυτού εγκλήματος ενέργησε προσηλυτισμό, δηλαδή έχοντας σκοπό να διεισδύσει στην θρησκευτική συνείδηση του υπηρετούντος στην ίδια Μονάδα σμτη Α.Γ. Χριστιανού Ορθοδόξου και να μεταβάλει το περιεχόμενο αυτής περί τις είκοσι φορές καταχρώμενος της εμπιστοσύνης που απέρρευε από τη θέση του ως κατά βαθμό ανωτέρου του, προσπάθησε, με συζητήσεις θρησκευτικού περιεχομένου κατά τις οποίες αμφισβητούσε την ορθότητα των όσων διδάσκονται στη θεολογική Σχολή σχετικά με το Θεό και την ορθότητα του δόγματος της Ορθοδοξίας, με προτροπές να διαβάσει το Ευαγγέλιο σύμφωνα με τις δικές του δοξασίες ως οπαδού της εκκλησίας της πεντηκοστής, με αμφισβήτηση της ιεράς παράδοσης και συνιστώντας του να επισκεφθεί την εκκλησία της αιρέσεως της πεντηκοστής στην Αθήνα, να τον πείσει να ασπασθεί την αίρεση της εκκλησίας της πεντηκοστής. 2) Υπό την αυτή ιδιότητα του τον Μάιο του 1987 μέχρι τον Φεβρουάριο του 1988 με

περισσότερες πράξεις που συνιστούν εξακολούθηση ενός και του αυτού εγκλήματος ενήργησε προσηλυτισμό, δηλαδή έχοντας σκοπό να διεισδύσει στη θρησκευτική συνείδηση του υπηρετούντος στην ίδια Μονάδα σμτη Κ.Α. Χριστιανού Ορθόδοξου και να μεταβάλει το περιεχόμενο αυτής προσπάθησε περί τις τριάντα φορές με επίμονες και φορτικές συζητήσεις περί της ορθότητας των όσων αυτός πίστευε ως οπαδός της αίρεσης της εκκλησίας της πεντηκοστής, αμφισβητώντας την ιεροσύνη της Ορθόδοξου Χριστιανικής Εκκλησίας και προσκαλώντας τον να ακούει κασσέτες θρησκευτικού περιεχομένου, που αφορούσαν δοξασίες της αιρέσεως των πεντηκοστιανών καταχρώμενος της εμπιστοσύνης που απέρρεε από τη σχέση διοικούντος προς διοικούμενο, ως και την κουφότητα και απειρία του λόγω του νεαρού της ηλικίας του, λέγοντας του ότι στην εκκλησία τους με την ενέργεια της θείας δύναμης ορισμένοι αρχίζουν να μιλάνε ξένες γλώσσες και με τον τρόπο αυτό να τον πείσει να ασπαστεί την αίρεση της εκκλησίας της πεντηκοστής. 3) Με την ίδια ιδιότητα του, στον ίδιο πιο πάνω τόπο, από την Ανοιξη του έτους 1989 μέχρι την 18-8-89, με περισσότερες από μία πράξεις που συνιστούν εξακολούθηση του ιδίου εγκλήματος, ενήργησε προσηλυτισμό, δηλαδή, έχοντας σκοπό να διεισδύσει στην θρησκευτική συνείδηση του υπηρετούντος στην ίδια Μονάδα και τελούντα υπό τας διαταγές του σμτη Κ.Ν. Χρ. Ορθόδοξου και να μεταβάλει το περιεχόμενο αυτής, προσπάθησε, καταχρώμενος της εμπιστοσύνης που απέρρεε από τη σχέση διοικούντος προς διοικούμενο, ως και την κουφότητα και απειρία του λόγω του νεαρού της ηλικίας του με συνεχή, επίμονη και φορτική ανάπτυξη των περί την αίρεση της εκκλησίας της πεντηκοστής δοξασιών του, με συνεχή ανάγνωση του Ευαγγελίου και ερμηνεία αυτού κατά τις δικές του δοξασίες, παροχή προς αυτόν των εντύπων του δόγματος του "Χριστιανισμός", να πείσει τον ανωτέρω να ασπασθεί την αίρεση της εκκλησίας της πεντηκοστής, γεγονός που επέτυχε εκμεταλλευθείς προς τούτο, την απειρία αυτού περί τα θρησκευτικά θέματα και την εκ της θέσεως και του βαθμού του επιρροής.

Μετά ταύτα κήρυξε τους αναιρεσείοντες ενόχους για προσηλυτισμό κατά συρροή και κατ' εξακολούθηση με την ελαφρυντική περίσταση της προηγούμενης έντιμης ζωής. Ενόψει όμως των προαναφερομένων, το ως άνω δικαστήριο που για την καταδικαστική του κρίση στηρίχθηκε στις διατάξεις του άρθρου 4 παρ. 1 και 2 του αν. νόμου 1363/1938, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 2 του αν. νόμου 1672/1939 δεν προέβη σε ασφαλή και αντικείμενη προς το Σύνταγμα ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων αυτών. Επομένως ο μοναδικός λόγος των κρινόμενων αιτήσεων αναίρεσης, με τον οποίο υποστηρίζεται η αντισυνταγματικότητα των ανωτέρω διατάξεων και αποδίδεται ασφαλή ερμηνεία και εφαρμογή αυτών, πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος. Μετά ταύτα, απορριπτόμενων των αναίρέσεων στο σύνολο τους, πρέπει να επιβληθούν στους αναιρεσείοντες τα δικαστικά έξοδα, σύμφωνα με το άρθρο 583 παρ. 1 ΚΠΔ, όπως αντικ. με το άρθρο 14 παρ. 5 του νόμου 1941/1991.

Αριθ, 1304/1982

Προεδρεύων ο αντιπρόεδρος Ξ. Ξανθόπουλος
Εισηγητής ο αρεοπαγίτης Α. Μακρυγιάννης
Δικηγόρος Κ. Καλλικούτης

Χιλιαστής διανέμει
φυλλάδια έναντι πολύ
χαμηλού τιμήματος

«Έννοια προσηλυτισμού. Είναι διαζευκτικώς μικτόν έγκλημα. Αναιρείται η προσβαλλομένη καταδικαστική απόφασις δι' έλλειψιν αιτιολογίας και νομίμου βάσεως, διότι ηρκέσθη εις απλήν παράθεσιν των στοιχείων του κατηγορητηρίου κατά πιστήν αντιγραφήν».

Επειδή, κατά την έννοια των άρθρων 4 και 5 του Α.Ν. 1363/1938, ως αντικατεστάθησαν υπό των άρθρων 2 και 3μ αντιστοίχως, του Α.Ν. 1672/1939, προσηλυτισμός (ρητώς δι' άρθρου 13 παρ. 2 εν τέλει του Συντάγματος απαγορευόμενος), υπό τούτων τιμωρούμενος δια φυλακίσεως και χρηματικής ποινής, είναι η προς τον σκοπόν της μεταβολής του περιεχομένου της θρησκευτικής συνειδήσεως του προσηλυτιζομένου ετεροδόξου άμεσος ή έμμεσος προσπάθεια τινός (και πάντως μη ανήκοντος εις την επικρατούσαν Ανατολικήν Ορθόδοξον του Χριστού Εκκλησίαν), προς διείσδυσιν εις αυτήν την θρησκευτικήν συνείδησίν του, ιδίως, δια πάσης φύσεως παροχών ή δι' υποσχέσεως τοιούτων ή άλλης ηθικής ή υλικής περιθάψεως δια μέσων απατηλών, δια καταχρήσεως της απειρίας ή της εμπιστοσύνης ή δι' εκμεταλλεύσεως της ανάγκης, της πνευματικής αδυναμίας ή κουφότητος (αυτού, του προσηλυτιζομένου), αρκούντος προς τούτο βεβαίως και ενός μόνον εκ των ανωτέρω τρόπων διείσδυσεως και εν και μόνον έγκλημα συνιστώσης της συγχρόνου υπό του δράστου χρησιμοποιήσεως και πλειοτέρων ή και πάντων τούτων, αφού το πλημμέλημα τούτο είναι διαζευκτικώς μικτόν. Εν προκειμένω, εκ της αναιρεσιβαλλομένης (υπ' αριθμόν 5434/10 Ιουλίου 1981) καταδικαστικής αποφάσεως του (τριμελούς) εφετείου των Αθηνών προκύπτει, ότι το δικάσαν εφετείον εξήρuxe δι' αυτής τον αναιρεσειόντα ένοχον του ότι «εν Αθήναις την 29 Απριλίου 1979 ενήργησε προσηλυτισμόν διαφόρων κατοίκων της περιοχής Ηλιουπόλεως Αττικής εις την αίρεσιν των μαρτύρων του

Ιεχωβά , και δη δια φορτικής διδασκαλίας των δοξασιών ταύτης, διανομής μετά φορτικότητος εντόπων και επί ελαχίστω τιμήματι, καταχρήσεως της απειρίας και εκμεταλλεύσεως της πνευματικής αδυναμίας τούτων, κατέβαλεν άμεσον προσπάθειαν προς διείσδυσιν εις την θρησκευτικήν συνείδησιν ετεροδόξων ανηκόντων εις την Ορθόδοξον Χριστιανικήν Θρησκείαν επί σκοπώ μεταβολής του περιεχομένου αυτής, ήτοι κατά τον ως άνω τόπον και χρόνον κατέβαλεν άμεσον προσπάθειαν προς διεύσδυσιν εις την θρησκευτικήν συνείδησιν διαφόρων κατοίκων της περιοχής Ηλιουπόλεως ανηκόντων εις την Ορθόδοξον Χριστιανικήν Εκκλησίαν, δια καταχρήσεως της απειρίας των και εκμεταλλεύσεως της (πνευματικής αδυναμίας αυτών), δια της μετά φορτικότητος διδασκαλίας εις αυτού των δοξασιών της αιρέσεως των μαρτύρων του Ιεχωβά, ως επίσης και της διανομής και χορηγήσεως εις αυτούς επί ελαχίστω τιμήματι διαφόρων εντόπων της αιρέσεως ταύτης, εν οίς και το περιοδικόν «Σ» αντί τριών δραχμών και το βιβλίον «η αλήθεια που οδηγεί εις την αιώνιον ζώνη» «αντί 15 δραχμών».. Δεν διέλαβεν όμως προς τούτο εις την αναιρεσιβαλλομένην απόφασιν του ιδιαιτέραν τινά αιτιολογίαν το εφετείον, αρκεσθέν εις απλήν παράθεσιν των στοιχείων του κατηγορητηρίου, κατά πιστήν αντιγραφήν, ούτε εξηγεί είτε διατί «η φορτική διδασκαλία των δοξασιών της αιρέσεως των μαρτύρων του Ιεχωβά «ή» η επί ελαχίστω τιμήματι διανομή των αναφερομένων εντόπων» της αιρέσεως ταύτης απετέλεσαν εις την προκειμένην περίπτωσιν, αν και μη διαλαμβανόμεναι εις την προπαρατεθείσαν και διδουσαν την έννοιαν του προσηλυτισμού διάταξιν, τρόπους - μέσα προς διείσδυσιν εις την θρησκευτικήν συνείδησιν των αναφερομένων προσηλυτιζομένων, είτε κατά ποίον τρόπον ο αναιρεσίων είτε κατεχράσθη εις την συγκεκριμένην περίπτωσιν την απειρίαν τούτων είτε εξεμεταλλεύθη την πνευματικήν αδυναμίαν αυτών, και αν εν όψει της απειρίας των ταύτης η της πνευματικής αδυναμίας των, αι οποίαι δεν προσδιορίζονται, ήταν ούτοι επιδεκτικοί μεταβολής των θρησκευτικών πεποιθήσεών των, ως εκ

των ασαφειών δε τούτων της αιτιολογίας δεν καθίσταται εφικτόν να ελεγχθή υπό του Αρείου Πάγου ούτε δια τίνων συλλογισμών το εφετείον ήχθη εις την απόφασίν του, να κηρύξη τον αναιρεσείοντα ένοχον προσηλυτισμού, ούτε αν ορθώς εν προκειμένω ηρμηνεύθη και εφηρμόσθη η προπαρατεθείσα εις την αρχήν της παρούσης ουσιαστική ποινική διάταξις, η οποία ως εκ τούτου παρεβιάσθη εκ πλαγίου. Επομένως, ως στερουμένη και της επιβαλλομένης εκ του Συντάγματος, ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας, άμα δε και νομίμου βάσεως η αναιρεσιβαλλομένη απόφασις πρέπει να αναιρεθή, κατά τους περί τούτου, εκ του άρθρου 510 παρ. 1 στοιχεία Δ και Ε' του Κ.Ποιν.Δ., βασίμους, πρώτον, δεύτερον και τρίτον, ταύτην δε την έννοιαν έχοντας, λόγους του αναιρετηρίου. Μη εξαντλουμένης όμως ούτω της κατηγορίας, η περί αυτής δίκη πρέπει να παραπεμφθή προς νέαν συζήτησιν εις το ίδιον εκδόσαν την αναιρουμένην απόφασιν εφετείον, εις την σύνθεσιν του οποίου όμως δεν πρέπει να μετάσχουν οι πρότερον δικάσαντες εφέται.

Αριθμ. 1035/1975

**Προεδρεύων ο αντιπρόεδρος Χ. Κομοτούρος
Εισηγητής ο αρεοπαγίτης Ι. Γουρνάς
Δικηγόρος Α. Σακελλαρόπουλος.**

Χιλιαστής εκμεταλλεύεται
την απειρία και την
πνευματική αδυναμία
ποιμένος χαμηλής μόρφωσης

«Έννοια προσηλυτισμού.- Η σχετική διάταξις (άρθρ. 4 παρ. 2 α.ν. 1363/1938) δεν αντίκειται εις το Σύνταγμα. - Ορθή και ητιολογημένη καταδίκη».

Επειδή εκ της διατάξεως του άρθρ. 4 παρ. 2 του α.ν. 1363/1938 «περί κατοχυρώσεως διατάξεων των άρθρων 1 και 2 του Συντάγματος» ως ετροποποιήθη υπό του άρθρου 2 α.ν. 1672/1939, σαφώς προκύπτει ότι προσηλυτισμόν αποτελεί η άμεσος ή έμμεσος προσπάθεια προς διείσδυσιν εις την θρησκευτικήν συνείδησιν ετεροδόξων επί σκοπώ μεταβολής του περιεχομένου αυτής, δια της χρησιμοποιήσεως μέσων εκ των διαζευκτικώς εν τω ως άνω άρθρω αναγραφομένων, εν οίς και αι πάσης φύσεως παροχαί προς τον ετερόδοξον και η κατάχρησις ή εκμετάλλεσις της απειρίας ή πνευματικής αδυναμίας ή κουφότητος τούτου, ουδόλως απαιτούμένου όπως ο ενεργώ προσηλυτισμόν δια της χρησιμοποιήσεως των δύο τελευταίων μέσων υπερέχει κατά την μόρφωσιν του παθητικού υποκειμένου της πράξεως ουδ' όπως επιτύχη του σκοπού του. Η προμνησθείσα διάταξις δεν αντίκειται αλλά συνάδεια προς τας διατάξεις του άρθρου 13 του ισχύοντος Συντάγματος (1975), δι'ων αναγνωρίζεται ως απαραβίαστος η ελευθερία της θρησκευτικής συνειδήσεως και ορίζεται ότι πάσα γνωστή θρησκεία είναι ελευθέρα, αφού κατά ρητήν διάταξιν ου αυτού άρθρου, ο προσηλυτισμός απαγορεύεται εν τη έννοία ότι απαγορεύεται γενικώς και άνευ ετέρου καθ' οιασδήποτε και αν στρέφεται θρησκείας άρα και κατά της επικρατούσης εν Ελλάδι, κατ' άρθρον 3 του Συντάγματος, θρησκείας της Ανατολικής Ορθοδόξου του Χριστού Εκκλησίας.

Επειδή εν πρκειμένω, το Εφετείον εδέξατο δια της προσβαλλομένης αποφάσεώς του, εν τη ανελέγκτω περί πραγμάτων κρίσει του, ότι ο αναιρεσείων κατά τον εν τη αποφάσει τόπον και χρόνον, τυγχάνων οπαδός της θρησκευτικής αιρέσεως «Μάρτυρες του

Ιεχωβά» επεσκέπετο τον Α.Γ. εν τη οικία του και τω παρείχε δωρεάν διάφορα έντυπα της ως άνω αιρέσεως, προσθέτως δε κατεχράσθη της απειρίας, της πνευματικής του αδυναμίας και της κουφότητος αυτού, όντος ποιμένος κατόχου μικράς εκπαιδεύσεως, προσπαθών εντέχνως να διεισδύση εις την θρησκευτικήν συνείδησιν του ειρημένου Α.Γ., ετεροδόξου οπαδού της ανατολικής ορθοδόξου εκκλησίας, επί σκοπώ μεταβολής του περιεχομένου αυτής, ήτοι επί τω σκοπώ να καταστήση και αυτόν οπαδόν της ως άνω αιρέσεως τουθ' όπερ μάλιστα και τελικώς επέτυχε. Επί τη βάσει αυτών, το Εφετείον κηρύξαν τον αναιρεσίοντα ένοχον προσηλυτισμού, το μεν ορθώς ηρμήνευσε και εφήρμοσε τας προμνησθείσας μη αντικειμένας εις το Σύνταγμα, διατάξεις του άρθρου 4 του α.ν. 1363/1938, ως νυν ισχύει, ας ουδ' εκ πλαγίου παρεβίασε, το δε διέλαβεν εν τη προσβαλλομένη αποφάσει του την απαιτουμένην κατά το Σύνταγμα και το άρθρον 139 Κ.Π.Δ. ειδικήν και εμπεριστατωμένην αιτιολογίαν, ουδεμιάς ασαφείας προκυπτούσης εκ του μη προσδιορισμού του επιπέδου μορφώσεως του αναιρεσίοντος ώστε να δύναται να κριθή η υπεροχή αυτού έναντι του Α.Γ., απορριπτέοι δε οι τα εναντία υποστηρίζοντες λόγοι αναιρέσεως ως αβάσιμοι.

Αριθ. 840/1986 Τμ.Ε.

Προεδρεύων ο κ. Ν. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ αντιπρόεδρος

Εισηγητής ο κ. Α.ΜΟΥΣΤΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, αρεπαγίτης

Δικηγόροι οι κ.κ. Ν. Φουντεδάκης, Α. Ρέππας

Χιλιαστής επιχειρεί προσηλυτισμό

Ορθόδοξης με δωρεάν διανομή

Βιβλίων και διδασκαλία

Προσηλυτισμός - Σύνταγμα - Με τις ποινικές διατάξεις για τον προσηλυτισμό προστατεύεται η θρησκευτική συνείδηση όλων από την αθέμιτη διείσδυση ετεροδόξου και δεν αποδυναμώνεται η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης και σκέψης.

(Απόσπασμα): Επειδή, κατά το γράμμα και τη σαφή έννοια των διατάξεων των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 4 του α.ν. 1363/1938 «περί κατοχυρώσεως των διατάξεων των άρθρων 1 και 2 του (τότε ισχύοντος) Συντάγματος», όπως το άρθρο αυτό αντικαταστάθηκε από το άρθρο 2 του α.ν. 1672/1939, προσηλυτισμός, τιμωρούμενος με φυλάκιση και χρηματική ποινή, είναι η προς τον σκοπό μεταβολής του περιεχομένου της θρησκευτικής συνείδησης ετεροδόξων, άμεση ή έμμεση προσπάθεια προς διείσδυση στη θρησκευτική αυτή συνείδηση, ιδιαίτερα με παροχές οποιαδήποτε φύσεως ή με υπόσχεση τέτοιων παροχών ή άλλης ηθικής ή υλικής περίθαλψης και με μέσα απατηλά, με κατάχρηση της απειρίας ή της εμπιστοσύνης ή με εκμετάλλευση της ανάγκης, της πνευματικής αδυναμίας ή της κουφότητας του προσηλυτιζομένου. Οι διατάξεις αυτές του παραπάνω νόμου, που εκδόθηκε με την ισχύ του Συντάγματος του έτους 1911, κατά το άρθρο 1 του οποίου απαγορεύεται ο προσηλυτισμός και κάθε άλλη επέμβαση κατά της επικρατούσας στην Ελλάδα θρησκείας, που είναι η της Ανατολικής Ορθόδοξης του Χριστού Εκκλησίας, όχι μόνο δεν είναι αντίθετες, αλλά συμμορφούνται απόλυτα με τις διατάξεις του άρθρου 13 του ισχύοντος Συντάγματος του έτους 1975, με τις οποίες αναγνωρίζεται ως απαραβίαστη η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης και ορίζεται ότι κάθε γνωστή θρησκεία είναι ελεύθερη, αφού κατά ρητή διάταξη του ίδιου άρθρου του Συντάγματος, ο προσηλυτισμός απαγορεύεται με την έννοια ότι απαγορεύεται γενικά και

καθοποιασδήποτε θρησκείας και αν στρέφεται, μεταξύ των οποίων είναι και η επικρατούσα στην Ελλάδα, σύμφωνα με το άρθρο 3 του Συντάγματος αυτού, θρησκεία της Ανατολικής Ορθόδοξης του Χριστού Εκκλησίας. Η αντίθετη εκδοχή δεν μπορεί να στηριχθεί στο γεγονός ότι στο παραπάνω προϊούσαν Σύνταγμα (όπως και στα άλλα προγενέστερα Συντάγματα του 1952 και του 1968), η απαγόρευση του προσηλυτισμού συνδυαζόταν με την προστασία της θρησκείας που επικρατούσε (και που επικρατεί επίσης), περιεχόμενη στο ίδιο άρθρο 1 τούτου, ενώ στο Σύνταγμα που ήδη ισχύει συνδυάζεται η απαγόρευση αυτή με την ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης που αναφέρεται σε οποιαδήποτε γνωστή θρησκεία θέση με την οποία συμπορεύεται αναμφισβήτητα τόσο το γράμμα όσο και το όλο πνεύμα των πιο πάνω αναφερθεισών διατάξεων του α.ν. 1363/1938 και του τροποποιήσαντος αυτόν α.ν. 1672/1939, με τις οποίες προστατεύεται από τον προσηλυτισμό που γίνεται με τις αναφερόμενες σ' αυτές αθέμιτες ενέργειες η θρησκευτική συνείδηση πάντων των «ετεροδόξων», ήτοι όλων εκείνων που ανήκουν σε άλλη θρησκεία ή άλλο δόγμα από το του προσηλυτίζοντος και όχι μόνο εκείνων που πρεσβεύουν αποκλειστικά τις αρχές της Ανατολικής Ορθόδοξης του Χριστού Εκκλησίας. Εξ άλλου, η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης και σκέψης που, ως εκδήλωση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, προβλέπεται όχι μόνο από το ισχύον Σύνταγμα αλλά και από τις συμπορευόμενες διατάξεις τόσο των άρθρων 18 και 19 της Οικουμενικής Διακήρυξης του ΟΗΕ όσο και των άρθρων 9 και 14 της Σύμβασης της Ρώμης, δεν αποδυναμώνεται με τις πιο πάνω ποινικές διατάξεις, με τις οποίες δεν κολάζεται η θρησκευτική πεποίθηση του κάθε ατόμου που είναι απόλυτα ελεύθερη, αλλά μόνο η προσπάθεια διεισδύσεως προς το σκοπό μεταβολής αυτής που είναι τελείως ασυμβίβαστη με τη θρησκευτική ελευθερία, από την οποία και απόρρεε, η υποχρέωση προς σεβασμό των πεποιθήσεων του κάθε αντιδοξούντος. Στην προκείμενη περίπτωση, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση, κατά το μέρος που προσβάλλεται με την κρινόμενη αίτηση, το δικαστήριο που την εξέδωσε κήρυξε ένοχο τον

αναιρεσιόντα του ότι, στην Ν.Φ.Σ., την 12.2.1984, τυγχάνων οπαδός της αίρεσης του Ιεχωβά, επισκέφθηκε την εγκαλούσα Α. χήρα Γ.Σ.** και εκμεταλλευόμενος έντεχνα την απειρία και πνευματική αυτής αδυναμία κατέβαλε προσπάθεια με δωρεάν διανομή βιβλίων καθαρά προπαγανδιστικού της αίρεσης του Ιεχωβά περιεχομένου και με διδασκαλίες, διαφωτίσεις και επίμονες παραινέσεις και συμβουλές, να διεισδύσει στη θρησκευτική συνείδηση αυτής που δεν ήταν οπαδός της πιο πάνω αίρεσης, προς το σκοπό μεταβολής του περιεχομένου της και προσηλυτισμού αυτής στην εν λόγω αίρεση. Ενόψει όμως των προεκτεθέντων, το παραπάνω δικαστήριο που για την καταδικαστική του κρίση στηρίχθηκε στις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 4 του α.ν. 1363/1938 όπως αντικαταστάθηκαν από το άρθρο 2 του α.ν. 1672/1939, δεν προέβη σε εσφαλμένη και αντικείμενη προς το Σύνταγμα εφαρμογή των διατάξεων αυτών και συνεπώς ο πρώτος λόγος αναιρέσεως του κυρίου δικογράφου της κρινόμενης αιτήσεως και ο μοναδικός λόγος αναιρέσεως του δικογράφου των προσθέτων, με τους οποίους υποστηρίζεται η αντισυνταγματικότητα των διατάξεων, τούτων, πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι.

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ: 1. Με την απόφαση του αυτή ο ΑΠ εμμένει στην πάγια θέση του, ότι και μετά το Ζ 1975 (βλ. χαρακτηριστικά ήδη τις ΑΠ 997 και 1035/1975 ΠοινΧρ 26.380 και 391 αντίστοιχα) οι διατάξεις του αρθρ. 4 α.ν. 1363/1938 όπως αντικαταστάθηκαν με το αρθρ. 2 α.ν. 1672/1939 που καθιερώνουν το αξιόποινο του προσηλυτισμού, όχι, μόνο δεν τελούν σε δυσαρμονία αλλά αντίθετα συμπορεύονται απόλυτα με το αρθρ. 13 Σ 1975 και τις σχετικές διατάξεις διεθνών συμβάσεων που έχει κυρώσει και η Ελλάδα, όπως η Οικουμενική Διακήρυξη του ΟΗΕ και η Σύμβαση της Ρώμης για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

2. Η σχετική με τους Μάρτυρες του Ιεχωβά νομική θεωρία και νομολογία είναι συγκεντρωμένη στην πρόσφατη μελέτη του Ι. Μ. Κονιδιάρη, στο ΝοΒ34. 502 επ., όπου και οι σχετικές με τον προσηλυτισμό αποφάσεις για την αντισυνταγματικότητα των διατάξεων που

καθιερώνουν το αξιόποινο του προσηλυτισμού βλ. ήδη και Α. Λοβέρδου, Προσηλυτισμός, Αθήνα - Κομοτηνή 1986 και Ν.Κ. Ανδρουλάκη, Το αξιόποινο του προσηλυτισμού και η συνταγματικότητα του (γνμδ), ΝοΒ 34 1031 επ..

Αριθ. 1155/1978 Τμ. Δ'

Πρόεδρος ο κ. Π. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΣ αντιπρόεδρος
 Εισηγητής ο κ. Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ αρεοπαγίτης
 Δικηγόρος ο κ. Κων. Καλλικούνης

Χιλιαστής προσφέρει
 έντυπα σε αγράμματο χωρικό
 και επιχειρεί να εκμεταλλευτεί
 την κουφότητα του

Έννοια προσηλυτισμού - αναιρείται καταδικαστική απόφαση διότι δεν αιτιολογείται σ' αυτή επαρκώς πως η δωρεάν και με φορτικότητα προσφορά εντύπων της αιρέσεως των μαρτύρων του Ιεχωβά σε αγράμματο και απλοϊκό χωρικό σημαίνει εκμετάλλευση πνευματικής αδυναμίας και κουφότητάς του.

Επειδή κατά το άρθρ. 4 του α.ν. 1323/1938, ως ετροποποιήθη δια του άρθρ. 2 του α.ν. 1672/1939, παρ. 1 ο ενεργών προσηλυτισμόν τιμωρείται δια φυλακίσεως και χρηματικής ποινής... παρ. 2 Προσηλυτισμός ίδια είναι η δια πάσης φύσεως παροχών ή δι' υποσχέσεως τοιούτων ή άλλης ηθικής ή υλικής περιθάψεως, δια μέσων απατηλών, δια καταχρήσεως της απειρίας ή εμπιστοσύνης ή δι' εκμεταλλεύσεως της ανάγκης, της πνευματικής αδυναμίας ή κουφότητος, άμεσος ή έμμεσος προσπάθεια προς διεύθυνσιν εις την θρησκευτικήν συνείδησιν ετεροδόξων, επί σκοπώ μεταβολής του περιεχομένου αυτής. Εν προκειμένω το εκδόν την προσβαλλομένης απόφασιν, εν Ευρυτανία Τριμελές Πλημμελειοδικεϊόν, ως εκ ταύτης προκύπτει εκήρυξεν ενόσχους, μόνον τους νυν αναιρεσειόντας του ότι ενήργουν προσηλυτισμόν ετέρων προσώπων δια παροχών και δι' εκμεταλλεύσεως της πνευματικής κουφότητος αυτών, προς τον σκοπόν διεισδύσεως εις την θρησκευτικήν συνείδησιν ετεροδόξων και μεταβολήν του περιεχομένου αυτής ήτοι οπαδοί όντες της θρησκευτικής αιρέσεως των μαρτύρων του Ιεχωβά διένειμον μετά φορτικότητος δωρεάν έντυπα και βιβλία, περιέχοντα δοξασίας της αιρέσεώς των, εις διαφόρους ετεροδόξους των, Χριστιανούς ορθοδόξους όντας, κατοίκους Β. εν οϊς και εις τους Γ.Κ., Δ.Π., άμα δε δι' επι μόνου και εντέχνου διδασκαλίας των προς του ετεροδόξους

τούτους, ὡν εξεμεταλλεύθησαν τὴν πνευματικὴν ἀπειρίαν, προσεπάθησαν ὅπως διεισδύσωσιν εἰς τὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν τῶν εἰρημένων παραληπτῶν τῶν βιβλίων, ἐντύπων ἐπὶ σκοπῶ μεταβολῆς τοῦ περιεχομένου αὐτῆς καὶ καταστήσαν αὐτοὺς ὁπαδοὺς τῆς ἀνωτέρω αἵρέσεως, ἐπὶ τῆ ἀιτιολογία ὅτι ἐκ τῆς ἐκτιμῆσεως, τῶν μνημονευομένων ἀποδεικτικῶν στοιχείων, ἀπεδείχθη ὅτι οἱ νῦν ἀναιρεσεῖοντες ὁπαδοὶ τῆς ρηθείσης θρησκευτικῆς αἵρέσεως, προσέφερον μετὰ φορτικότητος δωρεάν ἐντυπα τῆς δοξασίας τῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐύονα» εἰς τὸν Δ.Δ.Π., χριστιανὸν ὀρθόδοξον ὄν ἐύρον ἐν ἐργασίᾳ (βόσκοντα τὸ αἰγοποιμνίον τοῦ) καὶ προσεπάθησαν νὰ διεισδύσωσιν εἰς τὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν αὐτοῦ, ἐκμεταλλεζόμενοι τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀπειρίαν, ὄντος ἀπλοϊκοῦ χωρικοῦ καὶ ἀγραμμάτου δι' ἐντέχνου διδασκαλίας καὶ νὰ μεταβάλλουν τὸ περιεχόμενον αὐτῆς λέγοντες αὐτῶ «πάρτα νὰ τα διαβάσης γιὰ νὰ ἀλλάξῃ τὸ καθεστῶς τῆς θρησκείας». Οὕτως ὁμως τὸ δικάσαν Δικαστήριον κηρύξαν ἐνόχους τοὺς ἀναιρεσεῖοντας ἀνεπαρκεῖς ἐν τῇ ἀποφάσει τοῦ διέλαβεν ἀιτιολογίας, δοθέντος ὅτι ἐνῶ εἰς τὸ διατακτικὸν διαλαμβάνει ὅτι οἱ νῦν ἀναιρεσεῖοντες ὁπαδοὶ τῆς ἀνω θρησκευτικῆς αἵρέσεως διὰ παροχῶν καὶ ἐκμεταλλεζέσεως τῆς κουφότητος καὶ πνευματικῆς ἀπειρίας διαφόρων ὀρθοδόξων χριστιανῶν τοῦ χωρίου Β ἐν οἷς καὶ τῶν Γ.Κ. καὶ Δ.Ν. προσεπάθησαν νὰ διεισδύσωσιν εἰς τούτων τὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν ἐπὶ σκοπῶ μεταβολῆς τοῦ περιεχομένου ταύτης, ἐν τούτοις εἰς τὸ οὐδὲν διαλαμβάνον περὶ τοῦ Γ.Κ. ἀιτιολογικὸν δέχεται ὡς ἀποδειχθέν ὅτι οἱ ἀναιρεσεῖοντες προσέφερον ἐντυπα τῆς ἀνω αἰρετικῆς δοξασίας τῶν, μόνον, εἰς τὸν ὀρθόδοξον χριστιανὸν Δ.Δ.Μ., εἰς μόνον τούτου δε προσεπάθησαν νὰ διεισδύσωσιν τὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν καὶ δι' ἐκμεταλλεζέσεως τῆς πνευματικῆς τοῦ ἀπειρίας, ὡς ὄντος ἀπλοϊκοῦ καὶ ἀγραμμάτου χωρικοῦ, ἀτινα ὁμως τελευταία δὲν δύνανται νὰ προσδώσωσιν τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ κουφοῦ, περὶ τοῦ οὐοίου διαλαμβάνει τὸ διατακτικόν. Ὡς ἐκ τούτου ἡ προσβαλλομένη ἀπόφασις στερεῖται τῆς ὑπὸ τῶν ἀρθρῶν 93 τοῦ Συντάγματος καὶ 139 Κ.Ποιν.Δ. ἐπιβαλλομένης ἐιδικῆς καὶ

εμπεριστατωμένης αιτιολογίας, εντεύθεν δε είναι αναιρετέα ως προς τους αναιρεσείοντες κατηγορουμένους, κατ'άρθρ. 510 παρ. 1δ'Κ.Ποιν.Δ. και κατά τον βάσιμον σχετικόν δεύτερον λόγον αναιρέσεως και δέον, συμφώνως προς το άρθρ. 519 Κ.Ποιν.Δ., όπως η υπόθεσις αυτή παρεπεμφθή προς νέας συζήτησιν εις το αυτό Δικαστήριον, συντιθέμενον εξ άλλων Δικαστών, εκτός των πρότερον δικασάντων, εφικτής ούσης της τοιαύτης συνθέσεως. (Αναιρείται η 26/77 απόφαση του Τριμ. Πλημ. Ευρυτανίας).